

1952

ใบรับรองปัญหาพิเศษ

ภาควิชาบริหารธุรกิจเกษตร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เรื่อง

การศึกษาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจจากการทำไร่นาสวนผสมภายในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร (คปร.) ในเขตพื้นที่อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

A Study on Economic Returns of Mixed Farming Practices on Agricultural Production System and Structural Adjustment Project in Amphoe PhunPhin, Changwat Suratthani

ของ

นางสาวรัชนิวรรณ แสงสาคร

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร

วท.บ. (บริหารธุรกิจเกษตร)

เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542

อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ

 ... 18 / ก.พ. / 2542

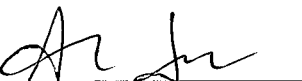
(อาจารย์ วิเชษฐ์ มณีรัตน์)

กรรมการปัญหาพิเศษ

 ... 26 / ก.พ. / พ.ศ.

(ดร. วิรัช กระแสร์คำ)

หัวหน้าภาควิชา

 ... 26 / ก.พ. / 42

(อาจารย์ เสาวคนธ์ เลิศกาญจนะ)

15803

๒๖

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้เผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต
- 7 ส.ย. 2542

๒๕๔๓

๒๕๔๑

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง: การศึกษาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจจากการทำไร่นาสวนผสมภายในโครงการ
ปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร (คปร.) ในเขตพื้นที่อำเภอพุนพิน
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โดย: นางสาวรัชนีวรรณ แสงสาคร

ชื่อปริญญา: วิทยาศาสตรบัณฑิต (บริหารธุรกิจเกษตร)

สาขาวิชาเอก: บริหารธุรกิจเกษตร

อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ: , 18 / 10 พ.ค. / 2542

(วิชชุ มณิรัตน์)

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรสองในสามของประเทศ ประกอบอาชีพ
เกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก เดิมมีการทำการเกษตรโดยการปลูกพืชชนิดเดียว ทำให้เกษตรกรมี
รายได้เพียง 1 หรือ 2 ครั้งในรอบปี นอกจากนี้ในการทำการเกษตรยังมีปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ ปัญหา
ภัยธรรมชาติ ปัญหาด้านการแข่งขันของตลาดสินค้าเกษตรในตลาดโลก ส่งผลให้ราคาสินค้าเกษตร
ที่สำคัญ อาทิ ข้าว มันสำปะหลัง กาแฟ และพริกไทย เกิดปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ รัฐบาลจึงจัด
ให้มีแผนปรับ โครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรขึ้นช่วยเหลือเกษตรกร โดยการปรับเปลี่ยน
ระบบการผลิตจากพืชที่ไม่เหมาะสม มาทำการผลิตผลผลิตอย่างอื่นที่เหมาะสมกับพื้นที่มากกว่า
กิจกรรมไร่นาสวนผสม เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของเกษตรกรในโครงการ

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาสนใจศึกษาถึงสภาพทั่วไปของเกษตรกร ต้นทุนใน
การผลิต รายได้ ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการทำไร่นาสวนผสม ปัญหาที่เกษตรกรพบใน
การทำการเกษตร ตลอดจนการเสนอข้อเสนอนะในการพัฒนากิจกรรมต่อไป

จากการศึกษาพบว่า ก่อนที่เกษตรกรในพื้นที่ที่จะเข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างและระบบ
การผลิตการเกษตรในปี พ.ศ. 2538 นั้น เกษตรกรตัวอย่างทั้งหมดประกอบอาชีพทำนา แต่ประสบ
ปัญหาในการทำการเกษตรต่าง ๆ จึงเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรม โดยมีเหตุผลสำคัญในการเข้าร่วม
โครงการ คือ การได้รับการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต และสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำจากธนาคาร
เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 เกษตรกรส่วนใหญ่
เลือกรับความช่วยเหลือทั้งสองควบคู่กันไป โดยมีเงินกู้เฉลี่ยเท่ากับ 154,857.14 บาท พื้นที่ที่ใช้
ทำการเกษตรเป็นพื้นที่ของตนเอง คิดเป็นพื้นที่เฉลี่ยเท่ากับ 8.14 ไร่ สำหรับต้นทุนในการผลิตใน
ปีการเพาะปลูก 2540/41 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 117,129.10 บาทต่อครัวเรือน รายได้เฉลี่ยเท่ากับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

236,942.40 บาทต่อครัวเรือน ดังนั้น เกษตรกรในพื้นที่ที่มีรายได้สุทธิในปีการเพาะปลูกนี้เท่ากับ 119,813.30 บาทต่อครัวเรือน พบว่าทุกครัวเรือนได้รับกำไรในปีการเพาะปลูกนี้ ซึ่งถือเป็นปีที่สามในการทำการเกษตร รายได้ส่วนใหญ่มาจากกิจกรรมไม่ผล สำหรับผลตอบแทนจากการใช้ปัจจัยการผลิต พบว่า ผลตอบแทนการใช้แรงงานมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 185.76 ผลตอบแทนการใช้ที่ดินมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17,533.17 และผลตอบแทนการใช้ทุนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.12 และปัญหาที่เกษตรกรพบในการทำการเกษตรมากที่สุดคือ การคมนาคมขนส่งไม่สะดวก และเกษตรกรต้องการความช่วยเหลือในเรื่องนี้มากที่สุดด้วย

จากการศึกษาในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะคือ เกษตรกรควรมีความขยันขันแข็ง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปรับปรุง และพัฒนาไร่นาของตนเองให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำแล้วมีการให้ผลตอบแทนเป็นรายได้เข้าสู่ครัวเรือนได้ตลอดเวลาและมีการใช้ทรัพยากรในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้การจัดการไร่นามีประสิทธิภาพ และมีการวางแผนการทำงานที่ดี เกษตรกรควรมีการจดบันทึกรายได้ ค่าใช้จ่าย ที่เกิดขึ้นภายในไร่นาอย่างละเอียด และมีแบบแผนที่ต้องการสำหรับหน่วยงานของรัฐควรมีการดูแลให้ความช่วยเหลือด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานแก่เกษตรกรในพื้นที่ให้มากขึ้น

คำนิยาม

ปัญหาพิเศษฉบับนี้สำเร็จลงได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ก็ด้วยความกรุณา ในการให้คำแนะนำแนวทางในการทำปัญหาพิเศษ ตลอดจนได้รับการตรวจแก้ไขข้อผิดพลาดต่าง ๆ ให้มีความถูกต้องและติดตามการทำงานอย่างสม่ำเสมอ โดย อาจารย์วิเชษฐ มณีรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ ขอขอบคุณ ดร.วิรัช กระแสร์จักร์ กรรมการปัญหาพิเศษ ในการแนะนำเรื่องการเรียบเรียงและการจัดรูปแบบการเขียนปัญหาพิเศษ

ขอขอบคุณ คุณปกครอง นวลสถิต เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอพุนพิน ในความเอื้อเฟื้อข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการทำปัญหาพิเศษ และขอขอบคุณ คุณสมศักดิ์ เกตุณี เจ้าหน้าที่ควบคุมห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การทำปัญหาพิเศษด้วยดีตลอดมา

นอกจากนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ-คุณแม่ ตลอดจนพี่ชาย ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในด้านทุนทรัพย์ และเป็นกำลังใจให้การทำปัญหาพิเศษครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีเสมอมา สุดท้ายขอขอบคุณเพื่อน ๆ ภาควิชาบริหารธุรกิจเกษตรทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจ และคอยไถ่ถามถึงความก้าวหน้าของปัญหาพิเศษมาโดยตลอด

รัชนิวรรณ แสงสาคร
กุมภาพันธ์ 2542

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(4)
สารบัญภาพ	(6)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและปัญหาของการศึกษา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ขอบเขตการศึกษา	3
นิยามศัพท์	5
การตรวจเอกสาร	5
วิธีการศึกษา	7
การเก็บรวบรวมข้อมูล	7
การวิเคราะห์ข้อมูล	8
บทที่ 2 โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร	11
ความเป็นมาของโครงการ	11
หลักการและเหตุผล	12
เป้าหมาย พื้นที่และระยะเวลาดำเนินการ	12
แนวทางการดำเนินงาน	13
หลักการดำเนินงาน	13
ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน	14
วิธีการจัดทำทางเลือกการผลิตทางการเกษตร	15
การจัดทำทางเลือกการผลิตทางการเกษตร	15
ปัญหาพื้นที่นาไม่เหมาะสม	17
สภาพปัญหา	17
เกณฑ์ในการกำหนดพื้นที่เป้าหมาย	18

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

	หน้า
บทที่ 3 กิจกรรมไร่นาสวนผสม	20
ระบบไร่นาสวนผสม	20
ปัจจัยที่สำคัญในการทำไร่นาสวนผสม	21
ผลที่เกิดขึ้นจากการทำไร่นาสวนผสม	21
ไร่นาสวนผสมทางเลือกของเกษตรกรภายใต้โครงการปรับโครงสร้างและระบบ	
การผลิตการเกษตร	22
บทที่ 4 ผลการศึกษา	25
สภาพทั่วไปของเกษตรกร	25
ต้นทุนและผลตอบแทน	30
ต้นทุนการทำไร่นาสวนผสม	31
รายได้จากการทำกิจกรรมไร่นาสวนผสม	34
ผลตอบแทนจากการทำกิจกรรมไร่นาสวนผสม	39
ต้นทุน รายได้ และผลตอบแทนต่อหน่วย	39
ปัญหาและความต้องการของเกษตรกร	45
ปัญหาในการทำกิจกรรมไร่นาสวนผสม	45
ความต้องการของเกษตรกร	45
การวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการทำไร่นาสวนผสม	48
ผลตอบแทนจากการใช้แรงงาน	48
ผลตอบแทนการใช้ที่ดิน	48
ผลตอบแทนการใช้เงินทุน	49
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	51
สรุป	51
สภาพทั่วไปของเกษตรกร	51
ต้นทุนและผลตอบแทน	52
ปัญหาและความต้องการของเกษตรกร	52
ผลตอบแทนการใช้ปัจจัยการผลิต	53

ข้อเสนอแนะ	53
ด้านเกษตรกร	53
ด้านพื้นที่	54
ด้านหน่วยงานราชการ	54

เอกสารอ้างอิง	55
---------------	----

ภาคผนวก	57
---------	----

ภาคผนวก ก. สภาพทั่วไปของพื้นที่อำเภอพุนพิน	58
--	----

ภาคผนวก ข. ตัวอย่างแบบสอบถามปัญหาพิเศษ	63
--	----

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของเกษตรกรที่ทำกิจกรรมไร่นาสวนผสมภายในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร (คปร.)	26
2	สภาพการถือครองที่ดิน	27
3	การใช้ที่ดินเพื่อการทำนาก่อนเข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร	28
4	จำนวนครัวเรือนที่ทำกิจกรรมการผลิตแต่ละประเภท ประจำปีการเพาะปลูก 2540/41	29
5	ความช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิตในการเข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร	30
6	ค่าใช้จ่ายผันแปร ค่าใช้จ่ายคงที่ และค่าใช้จ่ายทั้งหมดของแต่ละครัวเรือน ปีการเพาะปลูก 2540/41 (บาท)	37
7	รายได้ทั้งหมดแยกตามประเภทกิจกรรม และรายได้รวมของแต่ละครัวเรือน ปีการเพาะปลูก 2540/41 (บาท)	38
8	รายได้สุทธิของแต่ละครัวเรือน ปีการเพาะปลูก 2540/41 (บาท)	41
9	ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยแยกตามประเภทกิจกรรม ปีการเพาะปลูก 2540/41	42
10	รายได้ต่อหน่วยแยกตามประเภทกิจกรรม ประจำปีการเพาะปลูก 2540/41	43
11	รายได้สุทธิต่อหน่วยแยกตามประเภทกิจกรรม ปีการเพาะปลูก 2540/41	44
12	ปัญหาของเกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสมภายในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร ตำบลศรีวิชัย อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี	47
13	ความต้องการของเกษตรกรในการทำไร่นาสวนผสมภายในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร ตำบลศรีวิชัย อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี	47
14	ผลตอบแทนการใช้แรงงาน ผลตอบแทนการใช้ที่ดิน และผลตอบแทนการใช้ทุน	50
15	จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสมภายในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรในพื้นที่อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ราย)	59

ตารางที่

หน้า

16	จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสมในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรในพื้นที่ตำบลศรีวิชัย อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ครัวเรือน)
----	--

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่อำเภอพุนพิน	61
2	แผนที่ตำบลศรีวิชัย	62

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและปัญหาของการศึกษา

อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าในแต่ละยุคสมัยจะมีการให้ความสำคัญต่างกันไปบ้างก็ตาม พบว่าประชากรส่วนใหญ่ประมาณสองในสามของประเทศยังยึดอาชีพนี้作为อาชีพหลัก ในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ นั้น ประเทศได้ดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นสำคัญ แต่จากระยะเวลา 3-4 ทศวรรษที่ผ่านมา พบว่าประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ยังมีฐานะยากจน นับวันจะทวีความรุนแรง และครอบคลุมพื้นที่ของประเทศไทยกว้างขวางยิ่งขึ้น (มูลนิธิวิจัยพัฒนา, 2539) เมื่อมองในส่วนของภาคเกษตรกรรม ถึงแม้ว่าที่ผ่านมา ผลของการพัฒนาประเทศจะก้าวหน้าในทางเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงอย่างน่าพอใจ แต่ในด้านสภาพแวดล้อมและการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมกลับมีปัญหามากขึ้นเป็นลำดับ (ชนวน, 2534)

การทำการเกษตรแบบเดิมนั้นเน้นให้เกษตรกรทำการเกษตรโดยการปลูกพืชชนิดเดียว (monocrop) ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพียงครั้งเดียวในรอบปี หากเป็นการปลูกพืชในเขตน้ำฝนและมีรายได้ 2 ครั้งในรอบปี หากเป็นเขตชลประทาน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2537) นอกจากนี้ยังมีปัญหาอันเกิดจากภัยธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาภัยแล้ง ปัญหาอุทกภัย โดยเฉพาะในเขตภาคใต้ของประเทศซึ่งได้ทำความเสียหายให้ผลผลิตทางการเกษตรเป็นอันมาก และปัญหาที่สำคัญ คือ ปัญหาด้านการแข่งขันอย่างรุนแรงของตลาดสินค้าเกษตรในตลาดโลก อันเกิดจากการรวมกลุ่มทางการค้าของประเทศต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การกีดกันทางการค้าสำหรับสินค้าเกษตรระหว่างกลุ่มประเทศต่าง ๆ ซึ่งส่งผลให้ราคาสินค้าเกษตรที่สำคัญของไทยมีปัญหาราคาตกต่ำ และมีแนวโน้มว่าปัญหาจะทวีมากขึ้นกับพืชบางชนิด เช่น ข้าว มันสำปะหลัง กาแฟ และพริกไทย (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2537)

จากปัญหาในการทำการเกษตรดังกล่าว รัฐบาลจึงให้การช่วยเหลือและส่งเสริมเกษตรกรในด้านต่าง ๆ มากมาย โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรเป็นอีกโครงการหนึ่งที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้การสนับสนุนในช่วงปี พ.ศ. 2537-2539 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตในพื้นที่การปลูกพืชที่มีปัญหาด้านราคา ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง กาแฟ และพริกไทย ไปสู่การเกษตรอื่น ๆ ที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า และเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(นิรินาม, 2537) โดยส่งเสริมให้เกษตรกรเปลี่ยนกิจกรรมไปสู่กิจกรรมใหม่ อาทิ การปลูกพืชอายุสั้น การเลี้ยงโคเนื้อ โคนม การปลูกไม้ผล ไม้โตเร็ว และไร่นาสวนผสม เป็นต้น โดยรัฐบาลให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิต และให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ จากผลการศึกษา ผลตอบแทนของโครงการ โดยใช้ราคาปัจจุบันเป็นฐานข้อมูลในการคำนวณและอยู่ภายใต้สมมติฐานที่รัฐบาลจัดสรรปัจจัยการผลิตบางส่วนตามแผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร ผลการศึกษาที่ได้คาดว่า เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการในปี พ.ศ. 2537 จะมีเงินสดคงเหลือรายปี หลังหักชำระหนี้เงินกู้เป็นเงินสดปีละประมาณ 800-2,100 ล้านบาท โดยผู้ดำเนินกิจกรรมไร่นาสวนผสมคาดว่าจะมีเงินสดคงเหลือประมาณ 400-600 ล้านบาท (นิรินาม, 2537)

กิจกรรมไร่นาสวนผสม (mixed farming) เป็นทางเลือกหนึ่งของกิจกรรมการเกษตร โดยมีการทำการเกษตรหลาย ๆ อย่างเพื่อตอบสนองต่อการบริโภค หรือเพื่อลดความเสี่ยงจากราคาผลผลิตที่ไม่แน่นอน ในการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ มิได้เน้นกิจกรรมการผลิตให้มีการผสมผสานเกื้อกูลกัน แต่เน้นลดต้นทุนการผลิตและคำนึงถึงสภาพแวดล้อมเหมือนเกษตรผสมผสาน โดยที่ไร่นาสวนผสมอาจจะมีการเกื้อกูลกันจากกิจกรรมการผลิตบ้าง แต่กลไกการเกิดนั้นเป็นแบบเป็นไปเองมิใช่เกิดจากความรู้ความเข้าใจ (ศิริจิต, 2539) จากกิจกรรมไร่นาสวนผสมดังกล่าว ทำให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงชีพได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง ภายในโครงการจะประกอบไปด้วย กิจกรรมหลักเน้นเกี่ยวกับรายได้ กิจกรรมรองอาจจะรองรับแหล่งอาหาร และการบริโภค กิจกรรมเสริมอาจจะสนับสนุนเพื่อใช้สอยและอุปโภคในลักษณะของการทำไร่นาสวนผสม ซึ่งจะก่อให้เกิดรายได้อย่างต่อเนื่องจากกิจกรรมหลากหลายในไร่นา (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2537)

จากการศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาถึงผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่เกษตรกรได้รับ จากการเข้าร่วมกิจกรรมไร่นาสวนผสม โดยจะทำการศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนในการผลิต รายได้ ตลอดจนผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับ เพื่อเป็นข้อมูลขั้นพื้นฐาน ในการสนับสนุนให้เกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง หรือเกษตรกรที่มีลักษณะปัญหาคล้ายคลึงกันกับพื้นที่ที่ทำการศึกษา ได้ใช้เป็นแบบอย่างในการตัดสินใจประกอบกิจกรรมดังกล่าวต่อไป และเป็นประโยชน์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงปัญหาและหาทางแก้ไขต่อไปด้วย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อทำการศึกษาสภาพทั่วไปของเกษตรกร ที่ทำกิจกรรมไร่นาสวนผสมภายในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรในเขตพื้นที่อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาต้นทุนในการผลิต รายได้ และผลตอบแทนจากการทำกิจกรรมไร่นาสวนผสมภายในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร ในเขตพื้นที่อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของเกษตรกรภายในโครงการ
4. เพื่อหาข้อเสนอแนะให้กับเกษตรกรใช้ในการพัฒนากิจกรรมต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงสภาพทั่วไปของเกษตรกรภายในพื้นที่ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. ทราบต้นทุนการผลิต รายได้ ตลอดจนผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการทำกิจกรรมไร่นาสวนผสมภายในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร ภายในเขตพื้นที่อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. ทราบถึงปัญหาในการทำการเกษตรและความต้องการของเกษตรกร
4. ใช้เป็นแนวทางเพื่อให้เกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง หรือเกษตรกรที่มีปัญหาในลักษณะคล้ายคลึงกัน ได้ใช้เป็นแบบอย่างในการตัดสินใจดำเนินงานต่อไป

ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษานี้จะทำการศึกษาสภาพทั่วไปของเกษตรกร ต้นทุนการผลิต รายได้ ตลอดจนผลตอบแทนจากการทำไร่นาสวนผสมภายในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร โดยการใช้วิธีออกแบบสอบถามสัมภาษณ์เกษตรกร เลือกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นเกษตรกรภายในพื้นที่ตำบลศรีวิชัย อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 21 ครัวเรือน โดยมีข้อกำหนดในการศึกษา ดังนี้

1. กิจกรรมไร่นาสวนผสม ประกอบไปด้วยการทำกิจกรรมหลายอย่างภายในพื้นที่เดียวกัน โดยแต่ละครัวเรือนจะมีกิจกรรมหลากหลายขึ้นอยู่กับความสามารถและความต้องการของเกษตรกร โดยแบ่งกิจกรรมออกเป็นหมวดหมู่เพื่อแยกการวิเคราะห์ ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไม้ผล เกษตรกรภายในพื้นที่ที่มีการปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ดังนี้ ชมพู่ทุลเกล้า กระท้อน มะม่วง มะพร้าวน้ำหอม ฝรั่ง เป็นพืชหลัก

พืชผัก เป็นกิจกรรมเสริมของเกษตรกรในขณะที่พืชหลักยังไม่ให้ผลผลิต โดยมีการปลูกในช่วงแรก ๆ ของการเริ่มโครงการ รายได้จากพืชผักเป็นรายได้หมุนเวียนหลักในช่วง 1-2 ปีแรก หลังจากนั้น เกษตรกรไม่นิยมปลูกเพิ่มเพื่อการค้า แต่จะปลูกไว้เป็นอาหารของครอบครัว ดังนั้น รายได้จากพืชผักในปีที่ 3 หรือปีการเพาะปลูก 2540/41 จะมีในเกษตรกรบางรายเท่านั้น พืชผักที่เกษตรกรในพื้นที่นิยมปลูก ได้แก่ กระน้ำ กวางตุ้ง ผักชี ตะไคร้ พริก ในการคิดต้นทุนและรายได้ จะรวมอยู่ในหมวดพืชผักกลุ่มเดียว ไม่แยกชนิด

การเลี้ยงสัตว์ สัตว์ที่เกษตรกรเลี้ยงจะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

สัตว์ปีก ได้แก่ ไก่ไข่ และเป็ด

การเลี้ยงปลา เกษตรกรในพื้นที่นิยมเลี้ยงปลาตะเพียนขาว และปลานิล เนื่องจากเป็นปลาชนิดกินพืช เลี้ยงในร่องสวน ในการเลี้ยงสัตว์จะเป็นกรณีเช่นเดียวกับพืชผัก คือ จะมีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์จำนวนมากในช่วงปีแรก แต่การสำรวจในปีการเพาะปลูก 2540/41 เกษตรกรมีรายได้จากการเลี้ยงปลาน้อยลง จะเลี้ยงไว้เพื่อใช้ในการบริโภคเป็นส่วนใหญ่

2. ในการคิดต้นทุน รายได้ และผลตอบแทนที่ได้จากการศึกษา เป็นเพียงค่าเฉลี่ยที่ได้จากการสำรวจจากเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ต้นทุนที่ใช้ในการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ต้นทุนผันแปร คือ ต้นทุนที่เกิดจากการใช้ปัจจัยการผลิตที่สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณการผลิต (อาภาภรณ์, 2537) ซึ่งจะประกอบไปด้วย ค่าแรงงาน ค่าพันธุ์พืช ค่าพันธุ์สัตว์ ค่าปุ๋ยเคมีและปุ๋ยคอก ค่าอาหารสัตว์ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าถุงพลาสติกสำหรับห่อไม้ผล ค่ายาพ่นป้องกันศัตรูพืช เป็นต้น

ต้นทุนคงที่ คือ ต้นทุนการผลิตที่เกิดจากการใช้ปัจจัยการผลิตที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณการผลิต อาทิ ค่าภาษีที่ดิน ค่าเครื่องมือและอุปกรณ์ ค่าเสื่อมราคาเครื่องมือและอุปกรณ์การผลิต ค่าดอกเบี้ย และค่าใช้จ่ายในการปรับพื้นที่ เป็นต้น

3. ในการคิดมูลค่าซากเครื่องมือและอุปกรณ์เมื่อสิ้นสุดอายุการใช้งาน กำหนดให้มีมูลค่าเท่ากับศูนย์

4. การศึกษาผลตอบแทนและต้นทุนเป็นการคิดในแต่ละครัวเรือน และการคิดต่อพื้นที่เฉลี่ยของครัวเรือนที่ทำไร่นาสวนผสมภายในโครงการ

นิยามศัพท์

ผลตอบแทน คือ ส่วนที่ได้จากผลผลิต และรายได้ที่เกิดขึ้นจากการทำงานกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

ไร่นาสวนผสม คือ การทำการเกษตรที่มีกิจกรรมการผลิตหลาย ๆ อย่าง เพื่อตอบสนองต่อการบริโภค หรือเพื่อลดความเสี่ยงจากราคาผลผลิตที่ไม่แน่นอน แต่พบว่ามิได้มีการจัดการให้กิจกรรมการผลิตผสมผสานเกื้อกูลกันเพื่อลดต้นทุนการผลิต กิจกรรมไร่นาสวนผสมอาจจะมีการเกื้อกูลกันจากกิจกรรมการผลิตบ้าง แต่กลไกการเกิดนั้นเป็นแบบเป็นไปเอง มิใช่เกิดจากความรู้ความเข้าใจ

ค่าใช้จ่ายคงที่ คือ ค่าใช้จ่ายที่เกษตรกรจะต้องจ่าย ไม่ว่าจะทำการผลิตหรือไม่ก็ตาม ได้แก่ ค่าภาษีที่ดิน ค่าเครื่องมือและอุปกรณ์ ค่าเสื่อมราคาเครื่องมือและอุปกรณ์ ค่าดอกเบี้ยเงินกู้ และ ค่าใช้จ่ายในการปรับพื้นที่ตอนเริ่มโครงการ

ค่าใช้จ่ายผันแปร คือ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เป็นเงินสด ซึ่งเกิดขึ้นและมีความสัมพันธ์โดยตรงกับผลผลิตที่จะได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และค่าใช้จ่ายนี้จะไม่เกิดขึ้นเมื่อยังไม่มีการผลิต

ค่าใช้จ่ายทั้งหมด คือ ค่าใช้จ่ายผันแปรรวมกับค่าใช้จ่ายคงที่ที่เกิดขึ้นในการทำกิจกรรมไร่นาสวนผสมของเกษตรกร

รายได้ คือ มูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรในรอบปี ที่ยังไม่หักค่าใช้จ่าย มีค่าเท่ากับ ปริมาณผลผลิตแต่ละชนิดคูณด้วยราคาผลผลิตชนิดนั้น

รายได้เฉลี่ย เท่ากับ รายได้ต่อหนึ่งหน่วย

รายได้สุทธิ คือ รายได้หักค่าใช้จ่ายทั้งหมดจากการผลิต

รายได้สุทธิเฉลี่ย คือ รายได้สุทธิในการผลิตต่อหน่วย

การตรวจเอกสาร

โกวิท นวลวัฒน์และคณะ (2537) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่องไร่นาสวนผสม: ทางเลือกของเกษตรกรภายใน โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรว่า เป้าหมายหนึ่งของการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรคือ การเปลี่ยนพื้นที่การเกษตรที่ไม่เหมาะสมไปสู่ทางเลือกอื่นที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า ไร่นาสวนผสมเป็นการเกษตรอย่างหนึ่งที่สามารถเปลี่ยนระบบการเกษตรได้อย่างถาวร โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีนโยบาย

มุ่งเน้นให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีรายได้กระจายตลอดปี มากกว่าการเน้นการเพิ่มผลผลิต ไร่่นาสวนผสมจึงน่าจะเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมที่สุดตามนโยบายนี้

ศิริจิต พุ่งหว่า (2539) ได้ทำการศึกษาเรื่องการวางแผนการพัฒนาการเกษตร โดยได้อ้างว่า แนวทางการพัฒนาการเกษตร โดยการพัฒนาโครงสร้างการผลิตให้สอดคล้องกับสภาพทรัพยากร เป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญ กับความยืดหยุ่นของระบบการผลิตให้มากขึ้น โดยจำเป็นต้องมีระบบการผลิตที่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับตลาดประเภทต่าง ๆ เช่น ตลาดท้องถิ่น ตลาดภายในประเทศ และตลาดโลกได้ง่ายเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ ระบบการผลิตดังกล่าว คือ ระบบที่เกษตรกรสามารถเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตของตนเองจากการที่เคยผลิตพืชชนิดใดชนิดหนึ่ง เพียงอย่างเดียว มาเป็นปลูกพืชหลายอย่างร่วมกับการทำประมง ปศุสัตว์ หรือไม้ยืนต้น ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการค้นคว้าเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อเป็นทางเลือกของเกษตรกร และการสนับสนุนในเรื่องของปัจจัยการผลิต เช่น พันธุ์และสินเชื่อแก่เกษตรกรตามแผนการผลิต ซึ่งแนวทางนี้จะบรรลุเป้าหมายได้ต้องมีการปรับปรุงระบบการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีการพัฒนา โดยยกระดับการศึกษาของเกษตรกรให้สูงขึ้น อันจะส่งผลให้เกษตรกรสามารถมีจิตตัดสินใจและจัดการการผลิตของเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สริณญา ภูเกิตพิมพ์ (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่องผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของระบบการเกษตรแบบผสมผสาน ในเขตพื้นที่ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเลือกเกษตรกรตัวอย่าง เพียง 5 ราย แต่ละรายเป็นเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรแบบผสมผสาน ทำการศึกษาถึงสภาพการทำเกษตร รายได้ ค่าใช้จ่าย ตลอดจนผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีรายได้ที่ดีเมื่อเทียบกับผลตอบแทนที่ได้รับจากการเกษตรแบบเดิม เนื่องจาก กิจกรรมที่ทำร่วมกันในการเกษตรแบบผสมผสานจะเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน และยังป้องกันความเสี่ยงอันเนื่องมาจากราคาผลผลิตผันแปร ถึงแม้ว่าราคาผลผลิตหนึ่งจะตกต่ำ แต่เกษตรกรยังมีรายได้จากกิจกรรมอื่นหมุนเวียน และเป็นรายได้สะสม เกษตรกรมีการพัฒนาตนเอง และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีการใช้ทรัพยากรในไร่นาอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จากการศึกษา นี้ยังมีการพบข้อบกพร่องบางอย่างว่า ถ้าเกษตรกรหันมาทำกิจกรรมเหมือนกันทุกฟาร์มอาจทำให้ราคาผลผลิตตกต่ำ

อนันต์ เจอะอาแว (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประเมินผลโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร กรณีศึกษา: การทำไร่่นาสวนผสม ตำบลขามทะเลสอ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยการสัมภาษณ์เกษตรกรจำนวน 20 ครัวเรือน โดยทำการศึกษาถึงสภาพ สังคมและเศรษฐกิจ สภาพความเป็นอยู่และรายได้ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ รวมทั้งปัญหา ของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีเหตุผลในการเข้าร่วมโครงการเพราะมีเงินทุนให้กู้ยืม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อายุของเกษตรกรที่มากขึ้นทำให้ไม่สามารถทำงานหนักได้ และเกษตรกรมีที่ดินเหมาะสมในการทำไร่นาสวนผสม หลังการเข้าร่วมโครงการเกษตรกรมีการใช้แรงงานตลอดปี มีการใช้แรงงานครอบครัวมากขึ้น ในด้านหนี้สินพบว่า เมื่อเข้าร่วมโครงการเกษตรกรมีหนี้สินเพิ่มจาก 47,500 บาท เป็น 85,400 บาทต่อครัวเรือน เพราะต้องซื้ออุปกรณ์และปัจจัยบางอย่างเพิ่มขึ้น รวมทั้งใช้เงินทุนในการปรับปรุงพื้นที่ใหม่ เจ้าหน้าที่ของรัฐให้การสนับสนุนด้านความรู้และการอบรม ส่วนด้านรายได้ พบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีรายได้ (ไม่หักค่าใช้จ่าย) เพิ่มขึ้นจาก 118,731.75 บาทต่อปี เป็น 155,991 บาทต่อปี ซึ่งรายได้ที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่มาจากพืชเสริมในไร่นาสวนผสม สภาพความเป็นอยู่หลังเข้าโครงการดีขึ้น โดยเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นตลอดปี ไม่ต้องละทิ้งครอบครัวและชุมชนไปทำงานในต่างถิ่น มีเวลาอยู่กับครอบครัว มีความสุขในการทำงาน สุขภาพกายและใจดี มีเครื่องอำนวยความสะดวกครบ

วิธีการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้แบ่งเป็น

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากเกษตรกรที่ทำกิจกรรมไร่นาสวนผสมตามโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร ในเขตพื้นที่ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุน รายได้ และผลตอบแทน

ตอนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของเกษตรกร

เริ่มต้นทำการเก็บข้อมูลเบื้องต้น (pre-test) ก่อนเพื่อหาข้อผิดพลาด และนำแบบสอบถามนั้นกลับมาทำการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษามากขึ้น หลังจากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้วมาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยจะทำการเลือกเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 21 ครัวเรือน ภายในตำบลศรีวิชัยซึ่งเป็นตำบลหนึ่งในพื้นที่อำเภอบึงสามพันจากจำนวนทั้งหมด 16 ตำบล เนื่องจากเป็นตำบลที่มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการมากที่สุด

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ บทความต่าง ๆ และที่ได้รวบรวมจากหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อบอกให้ทราบถึงสภาพทั่วไปของเกษตรกร ตลอดจนปัญหาและความต้องการโดยอาศัยค่าร้อยละและค่าเฉลี่ยในการอธิบาย การวิเคราะห์ปัญหาในการทำกิจกรรมไร่นาสวนผสมของเกษตรกรใช้วิธีค่าคะแนนเฉลี่ย โดยวิธีค่าคะแนนเฉลี่ยมีวิธีการคิดดังนี้

$$\text{ค่าคะแนนเฉลี่ย} = \frac{(3 \times N1) + (2 \times N2) + (1 \times N3)}{21}$$

กำหนดให้

- N1 = จำนวนเกษตรกรที่ตอบว่ามีปัญหามาก และมีค่าคะแนนเท่ากับ 3
 N2 = จำนวนเกษตรกรที่ตอบว่ามีปัญหาเล็กน้อย และมีค่าคะแนนเท่ากับ 2
 N3 = จำนวนเกษตรกรที่ตอบว่าไม่มีปัญหา และมีค่าคะแนนเท่ากับ 1
 N1 + N2 + N3 = 21

ในการคำนวณมีเกณฑ์ระดับคะแนนเฉลี่ยที่กำหนดดังนี้

ถ้าระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.66 หมายถึง ไม่มีปัญหา

ถ้าระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.67 – 2.33 หมายถึง มีปัญหาเพียงเล็กน้อย

ถ้าระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.34 – 3.00 หมายถึง มีปัญหามาก

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ทราบถึงผลตอบแทนจากการทำกิจกรรมไร่นาสวนผสม ทำการวิเคราะห์โดยใช้สูตรผลตอบแทนการใช้แรงงาน ผลตอบแทนการใช้ที่ดิน และผลตอบแทนการใช้ทุน

1. การวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการใช้แรงงาน

แรงงาน หมายถึง การใช้กำลังกายเข้าทำงานเพื่อแลกกับเงิน หรือสินค้าอย่างอื่นแล้วแต่จะตกลงกันระหว่างผู้จ้างและผู้ถูกจ้าง (ฉัตร, 2526: 22 – 23) แรงงานที่ใช้ในฟาร์มแบ่งออกได้เป็น

1. แรงงานที่ไม่ได้จ่ายไปเป็นตัวเงินจริงๆ ประกอบด้วย แรงงานของผู้จัดการ และแรงงานของคนในครอบครัว

2. แรงงานจ้าง แยกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การจ้างตลอดปี มักจะจ้างประจำทั้งปี เมื่อสิ้นสุดการเพาะปลูกจึงเลิกจ้าง และมีการจ้างเป็นบางฤดูกาล หรือบางครั้งบางคราว

การคำนวณผลตอบแทนการใช้แรงงาน สามารถคำนวณได้จากสูตร

$$\text{ผลตอบแทนการใช้แรงงาน} = \frac{\text{กำไร}}{\text{แรงงาน (manday หรือ ชั่วโมง)}}$$

กำหนดให้ 1 แมนเดย์ (manday) หมายความว่า แรงงานผู้ชายซึ่งมีอายุระหว่าง 22 – 55 ปี ทำงานได้ 8 ชั่วโมง จะมีค่าแรงงานเท่ากับ 1 manday ส่วนผู้หญิงอายุระหว่าง 20 – 55 ปี ทำงานได้ 8 ชั่วโมง จะมีค่าแรงงานเท่ากับ 0.8 manday

จากการศึกษา เป็นการคำนวณผลตอบแทนแรงงานของเกษตรกร โดยการคิดแรงงานจากแรงงาน 1 คนในการทำกิจกรรม โดยกำหนดให้แรงงาน 1 คน ทำงานได้สัปดาห์ละ 40 ชั่วโมง ดังนั้น ในเวลา 1 ปี เกษตรกรมีการใช้แรงงาน 2,080 ชั่วโมง หรือ 260 manday สำหรับแรงงานชาย และ แรงงานหญิงเท่ากับ 208 manday ดังนั้น ในการคำนวณจะคิดแรงงานเป็นแรงงานเฉลี่ยต่อหนึ่งครัวเรือน

ผลตอบแทนที่คำนวณได้ สามารถอธิบายได้ว่า การใช้แรงงาน 1 แรงงาน (8 ชั่วโมง) ทำงานได้ผลตอบแทนเท่ากับเท่าใด และสามารถนำผลตอบแทนแรงงานที่คำนวณได้มาใช้ในการตัดสินใจว่าเจ้าของไร่นาจะทำกิจกรรมภายในไร่นาเอง หรือออกไปรับจ้างนอกไร่นาดีกว่า และใช้เป็นอัตราส่วนอย่างต่ำในการพิจารณาอัตรากำไรด้วย

2. การวิเคราะห์ผลตอบแทนการใช้ที่ดิน

ที่ดิน หมายถึง ดินและส่วนประกอบของดิน เช่น น้ำ แร่ธาตุ อาหารในดิน (ฉัตร, 2526) สามารถคำนวณผลตอบแทนจากการใช้ที่ดินได้จากสูตร

$$\text{ผลตอบแทนจากการใช้ที่ดิน} = \frac{\text{กำไร}}{\text{ที่ดิน (ไร่)}}$$

ผลตอบแทนที่คำนวณได้ สามารถอธิบายได้ว่า การใช้ที่ดิน 1 ไร่ จะให้ผลตอบแทนเท่ากับเท่าใด ใช้ในการพิจารณาว่า ถ้าเกษตรกรให้ผู้อื่นเช่าที่ดิน ควรให้เช่าในอัตราอย่างต่ำ ไร่ละเท่าใด ถ้าให้เช่าต่ำกว่าอัตรานี้ เกษตรกรควรทำกิจกรรมโดยใช้ที่ดินของตนเองดีกว่า นอกจากนี้ยังสามารถเปรียบเทียบกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างไร่นาในการใช้ที่ดิน 1 หน่วย ว่ากิจกรรมในไร่นาไหนจะให้ผลตอบแทนสูงกว่ากัน

3. การวิเคราะห์ผลตอบแทนการใช้เงินทุน

ทุน หมายถึง ปัจจัยการผลิตอันประกอบด้วย ปศุสัตว์ พันธุ์พืช เครื่องจักรเครื่องมือ อาคารโรงเรือน ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช เงินเพื่อใช้ในการดำเนินการและอื่น ๆ ด้วย การแบ่งทุนแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

1. ทุนประเภทคงทนถาวร คือ ทุนประเภทที่ใช้ได้หลายปี

2. ทุนประเภทใช้หมุนเวียน ซึ่งรวมถึงปศุสัตว์ พืชคงเหลือในฟาร์ม รวมถึงเมล็ดพันธุ์พืช อาหารสัตว์ ยาฆ่าแมลง น้ำมันเชื้อเพลิง และเงินที่นำไปใช้จ่ายในการดำเนินงานเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต หรือเพื่อจ่ายเป็นค่าจ้างแรงงาน สามารถคำนวณได้จากสูตร

$$\text{ผลตอบแทนการใช้เงินทุน} = \frac{\text{กำไร}}{\text{ต้นทุน (รายจ่าย) บาท}}$$

ผลตอบแทนที่คำนวณได้ สามารถอธิบายได้ว่า การใช้เงินทุน 1 บาท ให้ผลตอบแทนเท่ากับเท่าใด โดยนำไปเปรียบเทียบกับอัตราดอกเบี้ยธนาคารในระยะเวลาเท่ากัน ถ้าฝากธนาคารแล้วได้ดอกเบี้ยต่ำกว่า เกษตรกรควรนำเงินมาลงทุนดีกว่า นอกจากนี้ ยังสามารถนำไปเปรียบเทียบกับกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างไร่นาในการลงทุนต่อหน่วย ว่ากิจกรรมในไร่นาไหนจะดีกว่ากัน คือ ให้ผลตอบแทนต่อเงินทุนสูงกว่ากัน

บทที่ 2

แผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร

ความเป็นมาของโครงการ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงพาณิชย์ได้พิจารณารวมกันว่า สินค้าการเกษตรที่จะมีปัญหาทั้งทางด้านการผลิตและราคา ได้แก่ พืชเศรษฐกิจ 4 ชนิด คือ ข้าว กาแฟ พริกไทยและมันสำปะหลัง

ดังนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงกำหนดนโยบายปรับโครงสร้างระบบการผลิตการเกษตร และมีการเสนอโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรสำหรับดำเนินการในปี พ.ศ. 2537 ต่อคณะรัฐมนตรีซึ่งได้รับอนุมัติให้ดำเนินการได้เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2536 ด้วยงบประมาณในวงเงิน 10,000 ล้านบาท เพื่อดำเนินการในปี พ.ศ. 2537 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ และการสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่จำเป็นแก่เกษตรกร

ต่อมาคณะรัฐมนตรี ได้แต่งตั้งคณะกรรมการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร โดยให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธาน รัฐมนตรีช่วยว่าการ 3 ท่าน พร้อมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังเป็นรองประธาน และมีกรรมการอื่นอีก 21 ท่าน กับเลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นกรรมการและเลขานุการ เพื่อทำหน้าที่กำหนดแนวทางปฏิบัติงาน อนุมัติแผนปฏิบัติการและกำกับดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเกิดผลดี

คณะกรรมการดังกล่าว ได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำแผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้เสนอแผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรต่อคณะรัฐมนตรี พิจารณาอนุมัติคณะรัฐมนตรี จึงมีมติอนุมัติแผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2536 ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดำเนินการระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2539 ในวงเงินงบประมาณ 65,874 ล้านบาท ในจำนวนดังกล่าวเป็นงบประมาณอุดหนุนปัจจัยการผลิตวงเงิน 9,212 ล้านบาท งบประมาณส่วนที่เหลือเป็นค่าชดเชยส่วนต่างดอกเบี้ยต่ำ รวมค่าดำเนินการเงินกู้ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) และงบประมาณโครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ในส่วนที่กรมส่งเสริมการเกษตรรับผิดชอบ คือ การลดพื้นที่ปลูกข้าวนาปรัง พื้นที่ปลูกข้าวในนาไม่เหมาะสม และพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง โดยส่งเสริมให้เกษตรกรทำกิจกรรมการเกษตร เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อื่นที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า ส่วนการลดพื้นที่ปลูกกาแฟและพริกไทย จะอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ทั้งนี้ ในกิจกรรมทดแทนที่เกษตรกรเลือกนั้น หากเป็นงานที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของกรมส่งเสริมการเกษตร เช่น พืชผัก ไม้ผล ไม้ดอก ไม้ประดับ และไร่นาสวนผสม ทั้งในพื้นที่ที่ปลูกข้าว มันสำปะหลัง กาแฟ และพริกไทย กรมส่งเสริมการเกษตรจะเข้าไปดำเนินการส่งเสริม ช่วยเหลือ และสนับสนุนให้เกษตรกรที่เลือกกิจกรรมทดแทนดังกล่าว ทำการผลิตได้อย่างเกิดผล

หลักการและเหตุผล

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา (ปี พ.ศ. 2537-2539) ภาคการเกษตรของไทยได้เผชิญกับปัญหาต่างๆ มากมาย อาทิ ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ ปัญหาร้ายแล้ง ขาดแคลนน้ำต้นทุนในอ่างเก็บน้ำที่สำคัญๆ พื้นที่การเกษตรที่เสื่อมโทรมลง ตลอดจนผลกระทบจากการแข่งขันด้านสินค้าเกษตรในตลาดโลก รวมทั้งการรวมกลุ่มทางการค้าของประเทศต่างๆ ส่งผลให้สินค้าเกษตรของไทยหลายชนิดมีราคาตกต่ำลง ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง กาแฟ และพริกไทย

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น แผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร (คปร.) จึงเกิดขึ้น โดยมีการปรับเปลี่ยนนโยบายจากเดิมที่มุ่งเน้นการเพิ่มปริมาณผลผลิตมาเป็นการยกระดับรายได้ และการแก้ปัญหาความยากจนแทน โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ให้ความช่วยเหลือเกษตรกรโดยช่วยปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเกษตรแบบเดิมที่มีปัญหา ไปสู่งิจกรรมที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าและเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่มากกว่า

เป้าหมาย พื้นที่และระยะเวลาดำเนินการ

โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร มีเป้าหมายลดพื้นที่ปลูกข้าวนาปรัง และพื้นที่นาไม่เหมาะสม พื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง พื้นที่ปลูกกาแฟ และพื้นที่ปลูกพริกไทย โดยส่งเสริมให้เกษตรกรทำกิจกรรมการเกษตรอื่นที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าและมีความมั่นคง ได้แก่ ไม้ผล ไม้ยืนต้น ไร่นาสวนผสม ปศุสัตว์ (โคเนื้อ โคนม) และไม้เถากระดาศ รวมทั้งสิ้น 4,912,000 ไร่ ในระหว่างปี พ.ศ. 2537-2539 แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 5 โครงการย่อย ได้แก่

1. การปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรในเขตพื้นที่ปลูกข้าวนาปรัง (ในเขตและนอกเขตชลประทาน) รวม 51 จังหวัด
2. การปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรในพื้นที่นาไม่เหมาะสม (46 จังหวัด)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. การปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร ในพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในเขตเศรษฐกิจ 23 จังหวัด และนอกเขตเศรษฐกิจ 18 จังหวัด
4. การปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรในพื้นที่ปลูกกาแฟรวม 6 จังหวัด
5. การปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร ในเขตพื้นที่ปลูกพริกไทยในจังหวัดจันทบุรี

แนวทางการดำเนินงาน

ในการดำเนินงานงานนั้นมีแนวทางดังนี้

1. กำหนดทางเลือกให้แก่เกษตรกร โดยดูความเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ มีกิจกรรมผสมผสานกันเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ต่อเนื่องตลอดปี เป็นพืชที่ตลาดต้องการ สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดินและแรงงานต่อเนื่อง ซึ่งตามแผนนี้ได้แก่ พืชไร่ พืชผัก พืชน้ำมัน ไม้ผล ไม้ยืนต้น ไร่นาสวนผสม และการทำปศุสัตว์
2. เสนอทางเลือกที่กำหนดแก่เกษตรกรชี้แจงให้ทราบรูปแบบการผลิต ต้นทุน ผลตอบแทน เงื่อนไข ข้อจำกัด ซึ่งรัฐจะช่วยเหลือในรูปแบบของการให้ความรู้ ปัจจัยการผลิตที่จำเป็น และสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ
3. ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา
4. วิเคราะห์แผนแก้ไขปัญหาของเกษตรกร นำข้อเสนอมาวิเคราะห์ความเป็นไปได้
5. สนับสนุนแผนการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร และติดตามผล

หลักการดำเนินงาน

การดำเนินงานตามโครงการนี้อาศัยหลักการ 7 ประการ คือ

1. หลักการสมัครใจของเกษตรกร ในการเปลี่ยนกิจกรรมการเกษตรที่เกษตรกรคุ้นเคยและกำลังประสบปัญหาไปสู่กิจกรรมใหม่
2. หลักการพัฒนาความคิดริเริ่ม การมีส่วนร่วม การตัดสินใจของเกษตรกร โดยส่งเสริมให้เกษตรกรมีความสามารถในการเสนอความเห็น และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการเกษตร โดยเกษตรกรเป็นผู้ตัดสินใจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. หลักการส่งเสริมให้เกษตรกรทำการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเกษตรทดแทนในพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีปัญหา โดยกิจกรรมนั้นจะต้องมีรายได้มากกว่ากิจกรรมเดิม และมีความสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และภาวะการตลาด

4. หลักการส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรดำเนินกิจกรรมร่วมกันในลักษณะกลุ่ม รวมทั้งให้สถาบันเกษตรกรที่มีอยู่แล้วเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานของโครงการ โดยการสนับสนุนข้อมูลทางเลือกการผลิตทางการเกษตรแก่สมาชิกกลุ่ม การช่วยสมาชิกวิเคราะห์ กลั่นกรองข้อเสนอ จัดทำแผนการผลิต และการสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนการผลิตของสมาชิกกลุ่มในด้านต่าง ๆ

5. หลักการทำงานของเจ้าหน้าที่ โดยเจ้าหน้าที่เป็นผู้มีบทบาทในการสนับสนุนข้อมูลที่เป็นทางเลือกด้านต่าง ๆ รวมทั้งการสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถดำเนินการผลิตตามที่ต้องการ ได้จากเดิมที่เน้นการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว

6. หลักการบริหารงาน โดยให้มีกลไกในการประสานและร่วมมือดำเนินการทั้งในส่วนของกรมส่งเสริมการเกษตรและระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

7. หลักการสนับสนุนของรัฐ โดยเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเกษตร ในพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีปัญหาจะได้รับการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต และสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำมีเงื่อนไขผ่อนปรน รวมทั้งการสนับสนุนความรู้ และการตลาด (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2537)

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

1. การกำหนดพื้นที่เป้าหมาย
2. การจัดทำทางเลือก
3. การเสนอทางเลือก
4. การสำรวจความต้องการของเกษตรกรและการจัดทำทะเบียนเกษตรกร
5. การช่วยเกษตรกรจัดทำแผนการผลิต
6. การสนับสนุนแผนการผลิตของเกษตรกร
7. การติดตาม นิเทศ ประเมินผล และรายงาน

วิธีการจัดทำทางเลือกการผลิตทางการเกษตร

1. คณะอนุกรรมการสินค้าเชื่อและการตลาด จัดทำข้อมูลการตลาดสินค้าเกษตร ประจำปี และส่งให้คณะอนุกรรมการที่เกี่ยวข้องรวมทั้งจังหวัดเพื่อใช้ประกอบการบริหารโครงการ

2. คณะอนุกรรมการเทคโนโลยีทางเลือกและปัจจัยการผลิตนำข้อมูลการตลาดสินค้าเกษตร ประจำปีจากข้อ 1. มาจัดทำเป็นข้อมูลด้านเงื่อนไขและต้นทุนผลตอบแทนของประเภทกิจกรรมการเกษตรที่กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนดให้เป็นกิจกรรมทดแทน

3. กรมส่งเสริมการเกษตรส่งกรอบประเภทกิจกรรมทดแทนให้จังหวัด รวมทั้งข้อมูลด้านเงื่อนไข และต้นทุนผลตอบแทนของประเภทกิจกรรมทดแทนที่คณะกรรมการเทคโนโลยีทางเลือกและปัจจัยการผลิตจัดทำเพื่อให้จังหวัดใช้เป็นข้อมูล

4. สำนักงานเกษตรจังหวัดหรืออำเภอ นำข้อมูลจากกรมส่งเสริมการเกษตรและข้อมูลอื่น ๆ มาพิจารณาคัดเลือก ปรับ หรือเพิ่มเติมทางเลือกทางการผลิตทางการเกษตรของจังหวัด หรืออำเภอ ที่ดำเนินการตามแผนฟื้นฟูการเกษตร เพื่อใช้เป็นทางเลือกในการเสนอเกษตรกรในพื้นที่เป้าหมาย

การจัดทำทางเลือกการผลิตทางการเกษตร

1. รวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำทางเลือกประเภทต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับแต่ละสภาพพื้นที่ ข้อมูลที่รวบรวม ได้แก่

1.1 แนวทางพัฒนาการเกษตร โครงการปรับปรุงแผนและพัฒนาเกษตร (คปท.)

1.2 ข้อมูลทางเลือกระดับอำเภอและระดับจังหวัด และข้อมูลทางเลือกระดับตำบล และหมู่บ้านเดิม (กรณีที่ได้จัดทำไว้แล้ว) ตามโครงการสนับสนุนแผนการผลิตของเกษตรกร (ผกก.)

1.3 ข้อมูลทางเลือกการผลิตทางการเกษตร โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร

1.4 ข้อมูลความเป็นไปได้ด้านตลาดและราคา

1.5 ข้อมูลจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมป่าไม้ เป็นต้น

2. การจัดทำทางเลือกประเภทต่าง ๆ ในแต่ละระดับของพื้นที่ เช่น ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน โดยมีข้อมูลแต่ละประเภทที่จะระบุ ดังนี้

2.1 ประเภทและลักษณะกิจกรรม เช่น มะม่วง ส้มโอ ไม้ตง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง หน่อไม้ฝรั่ง กระเจี๊ยบเขียว ข้าวโพดฝักอ่อน ไร่นาสวนผสม การเลี้ยงสุกรขุน การเลี้ยงแม่พันธุ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สุกรเพื่อผลิตลูกขาย บ่อปลานิล ปลาไน และปลาตูก สวนสักทอง สะเดาช้าง สุกร เป็ด ไก่ โคนม โคนือ เป็นต้น

2.2 เวลาและราคา ทั้งตลาดต่างประเทศ ภายในประเทศและระดับท้องถิ่น

2.2.1. โรงงานอุตสาหกรรมการเกษตรรองรับเพื่อแปรรูปในการเพิ่มมูลค่าการผลิต

2.2.2. การดำเนินงานร่วมกันในลักษณะโครงการ 4 ประสาน

2.2.3. ด้านผลตอบแทนที่ดี และสูงกว่าการทำกิจกรรมเดิม ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากับการลงทุน ตลอดจนการลดความเสี่ยงในการผลิตและการตลาด

2.2.4. เหตุผลด้านความเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ โดยการพิจารณาศักยภาพของพื้นที่การผลิตเป็นหลัก เช่น ลักษณะดิน แหล่งน้ำ ภูมิอากาศ ฯลฯ

2.2.5. ความจำเป็นในแต่ละระดับของพื้นที่ เช่น การใช้ประโยชน์จากสิ่งเหลือใช้ในการผลิตและหมุนเวียนทรัพยากรในระดับฟาร์ม การอนุรักษ์ดินและน้ำ

2.3 เงื่อนไข ข้อมูลและข่าวสารด้านต่าง ๆ ที่บอกถึงความจำเป็นอย่างยิ่งในการทำกิจกรรมประเภทนี้ หากมีการละเลยไม่ปฏิบัติจะส่งผลเสียหาย เช่น ผลผลิตตกต่ำ ผลผลิตขาดคุณภาพ ค่าใช้จ่ายสูง หรือกิจกรรมที่ต้องดำเนินอยู่ต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรค (ข้อควรระวังนั่นเอง) หรืออีกนัยหนึ่ง คือ โอกาสที่จะทำให้เกษตรกรประสบความสำเร็จสูงสุด เมื่อได้มีการนำกิจกรรมตามทางเลือกไปปฏิบัติ เช่น

2.3.1. ขนาดของกิจกรรมที่เหมาะสมกับทรัพยากรที่ดิน ทุนและแรงงาน ตลอดจนความต้องการของตลาด

2.3.2. ประเภทของเทคโนโลยีที่ใช้ และการจัดการที่เป็นเงื่อนไขพิเศษ หรือเทคนิคพิเศษที่ใช้ในการผลิตกิจกรรมตามทางเลือก

2.3.3. โรงเรือน และอุปกรณ์การเกษตรที่จำเป็น เช่น เครื่องสูบน้ำ เครื่องพ่นสารเคมี เป็นต้น

2.3.4. ความรู้ความสามารถและทักษะ แรงงานในครัวเรือนที่ทำงานได้ ความขยันหมั่นเพียร และการดูแลเอาใจใส่ในกิจกรรม สภาพการถือครองที่ดินของเกษตรกร การจัดหาแรงงานในช่วงสำคัญๆ ของการผลิต เป็นต้น

2.3.5. สภาพพื้นที่ และความเหมาะสมกับกิจกรรม เช่น สภาพพื้นที่ราบลุ่มและพื้นที่ดอน ลักษณะดินและชนิดดิน ความเป็นกรดเป็นด่างของดินและการระบายน้ำของดิน แหล่งน้ำและปริมาณน้ำฝน ลักษณะภูมิอากาศ เป็นต้น

2.4 ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนของกิจกรรม เป็นข้อมูลและข่าวสารบอกให้ทราบว่า หากเกษตรกรจะเลือกทำการผลิตกิจกรรมตามทางเลือกแล้วนั้น จะต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนเท่าไร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในรายการอะไรบ้างและจำนวนเท่าไร ผลตอบแทน (ผลผลิตและรายได้) เป็นอย่างไรและจำนวนเท่าไร ความคุ้มทุนในปีไหน ซึ่งสามารถทำเป็นรายปีทั้งระยะสั้นและระยะยาวตามลักษณะปริมาณและชนิดของกิจกรรมตามทางเลือก

ปัญหาพื้นที่น้ำไม่เหมาะสม

สภาพปัญหา

จากสถานการณ์การแข่งขันอย่างรุนแรงของตลาดสินค้าเกษตรในตลาดโลก อันเกิดจากการรวมกลุ่มทางการค้าของประเทศต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การกีดกันทางการค้าสำหรับสินค้าเกษตรระหว่างกลุ่มประเทศต่าง ๆ ซึ่งส่งผลให้สินค้าเกษตรที่สำคัญของไทยมีปัญหาราคาคงต่ำ และมีแนวโน้มว่าปัญหานี้จะทวีความรุนแรงมากขึ้นกับพืชบางชนิด เช่น ข้าว มันสำปะหลัง กาแฟ และพริกไทย

ในส่วนของข้าวเป็นที่ทราบโดยทั่วไปว่า เป็นพืชที่มีความสัมพันธ์กับสถานะเศรษฐกิจของประชาชนคนไทยเป็นอย่างมาก พื้นที่ปลูกข้าวทั้งประเทศมีประมาณ 60 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่น้ำไม่เหมาะสมจำนวนถึง 7 ล้านไร่ ทำให้ผลตอบแทนต่อการลงทุนของเกษตรกรในพื้นที่ดังกล่าวต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ประกอบกับราคาข้าวของไทยส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับราคาตลาดโลก ดังนั้นความผันผวนในด้านราคาข้าวในตลาดโลก และการแข่งขันจึงนับวันจะมีความรุนแรงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะผลผลิตข้าวจากพื้นที่น้ำไม่เหมาะสมดังกล่าว นอกจากผลผลิตจะต่ำแล้วคุณภาพของข้าวที่ได้ส่วนมากจะเป็นข้าวคุณภาพต่ำ ซึ่งจำหน่ายไม่ได้ราคา โดยเฉพาะการแข่งขันด้านการตลาดจะเน้นเกี่ยวกับข้าวคุณภาพดีเป็นอันดับหนึ่ง ดังนั้น ในพื้นที่น้ำไม่เหมาะสมดังกล่าวควรเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่น ๆ ที่ทำรายได้ได้ดีกว่าข้าว

ในด้านของน้ำ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนมากอาศัยปริมาณน้ำฝนแต่เพียงอย่างเดียว มีเนื้อที่ปลูกข้าว ร้อยละ 80 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งประเทศ แต่เนื่องจากในแต่ละปีปริมาณการตกของฝนไม่แน่นอน และการกระจายตัวของฝนไม่สม่ำเสมอ ทำให้ในหลายพื้นที่เกิดความแห้งแล้ง จนไม่สามารถทำนาได้ติดต่อกันเป็นระยะเวลาหลายปี ทำให้เกิดสภาพนาร้างในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะสภาพพื้นที่นาดอน บางพื้นที่เกิดความเสียหายต่อปริมาณการผลิตเนื่องจากการขาดน้ำในช่วงที่ข้าวตั้งท้อง หรือการขาดน้ำในช่วงอื่น ๆ อันจะส่งผลต่อปริมาณผลผลิตข้าวทั้งสิ้น ซึ่งในสภาพปัญหาดังกล่าวพบว่าปริมาณฝนที่ตกจะน้อยกว่า 40 วันต่อปีถึง 60 วันต่อปี ได้ปริมาณน้ำฝนรวมต่ำกว่า 200 มิลลิเมตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนด้านกายภาพของพื้นที่นาที่ใช้ปลูกข้าวในปัจจุบัน มีพื้นที่ที่มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องของสภาพดินอยู่ในหลายพื้นที่ ทั้งปัญหาด้านดินเค็มซึ่งจะอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพบว่าในสภาพดังกล่าวผลผลิตข้าวที่ได้จะต่ำ ประมาณไร่ละ 120-130 กิโลกรัม ถ้ายิ่งเค็มมากผลผลิตจะยิ่งลดต่ำลงไปอีก นอกจากนั้นมีนาบนสภาพพื้นที่ดอน ซึ่งจะทำนาได้บางปีและผลผลิตต่อไร่ต่ำ ข้าวที่ได้คุณภาพไม่ดี สภาพพื้นที่ นาบางแห่งยังมีสภาพเป็นนาดินเปรี้ยว นาดินเค็ม นาดินพรุ ซึ่งในแต่ละสภาพดังกล่าวนำไปสู่ปริมาณผลผลิตต่ำทั้งสิ้น ในบางเขตยังมีนาในสภาพน้ำท่วมขังหรือนาน้ำลึก ซึ่งจะเป็นนาที่ไม่สามารถควบคุมน้ำได้และได้รับผลผลิตต่ำเป็นส่วนมาก จากสภาพพื้นที่นาดังกล่าวผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับมีน้อยหรือบางปีไม่ได้รับผลตอบแทนเลย ทำให้เกิดปัญหาต่อการผลิตของเกษตรกรเป็นอย่างยิ่ง

เกณฑ์ในการกำหนดพื้นที่เป้าหมาย

พื้นที่นาไม่เหมาะสม หมายถึง พื้นที่เพาะปลูกข้าวให้ผลผลิตต่ำ และให้ผลตอบแทนไม่คุ้มค่าต่อการลงทุนในการที่จะพัฒนาเพื่อการปลูกข้าวอันเนื่องมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

ดิน

1. ที่ดอน ได้แก่ สภาพนาบนพื้นที่ราบสูงน้ำท่วมไม่ถึง มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 120-150 เมตร เนื้อดินละเอียดปานกลางถึงหยาบ บางแห่งพบศิลาแลง หรือดินลูกรัง และบางแห่งพบคราบเกลือผิวดินเป็นหย่อม ๆ การระบายน้ำไม่ดีมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
2. ดินเปรี้ยว ได้แก่ สภาพดินนาที่มีกรดกำมะถันอยู่ในชั้นหน้าตัดของดินมักจะมีจุดประสีเหลืองฟางข้าวอยู่
3. ดินเค็ม ได้แก่ สภาพดินนาที่มีเกลือสะสมอยู่มากจนเป็นอันตรายต่อการเจริญเติบโต และผลผลิตของพืช จะเห็นเป็นคราบขุยเกลือสีขาวปรากฏอยู่บนผิวดินในฤดูแล้ง
4. ดินพรุ นาดินพรุ ได้แก่ นาที่อยู่ในบริเวณที่ลุ่มน้ำขังตลอดปี มีชั้นดินที่มีอินทรีย์วัตถุล้วน ๆ อยู่

น้ำ

1. นาน้ำลึก คือ สภาพพื้นที่นาที่มีพื้นที่ราบลุ่ม มีระดับความลึกของน้ำตั้งแต่ 1 เมตรขึ้นไป จำเป็นจะต้องใช้พันธุ์ข้าวที่สามารถปรับตัวได้ตามระดับน้ำที่สูงขึ้น พื้นที่ดังกล่าวมักจะอยู่ใกล้ ๆ แม่น้ำ เมื่อถึงฤดูฝนน้ำจะท่วมพื้นที่เป็นระยะเวลานานหลายเดือน

2. บริเวณพื้นที่ที่มีฝนตกน้อยกว่า 40 วันต่อปี ถึง 60 วันต่อปี หรือได้น้ำฝนต่อปี ต่ำกว่า 20 มิลลิเมตร สภาพพื้นที่นาดังกล่าวจะมีฝนไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูกข้าว ทำให้นาข้าวประสบความแห้งแล้งติดต่อกันหลายปีหรือบางครั้งเกษตรกรทิ้งนาไว้ว่างเปล่าเนื่องจากไม่สามารถทำนาได้

ผลผลิต

ผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของจังหวัด ได้แก่ พื้นที่นาที่ได้ข้าวนาปีในแต่ละปีต่ำกว่าผลผลิตเฉลี่ยของข้าวทั้งจังหวัด

ตัวอย่างสภาพปัญหา

สภาพที่เป็นปัญหาโดยส่วนใหญ่ของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ ที่กำหนดเป็นเขตพื้นที่นาไม่เหมาะสม คือ สภาพปัญหานาร้าง และนาคอน

บทที่ 3

กิจกรรมไร่นาสวนผสม

ระบบไร่นาสวนผสม

ไร่นาสวนผสม (mixed farming) เป็นการทำการเกษตรที่ทำกิจกรรมการผลิตหลาย ๆ อย่าง เพื่อตอบสนองต่อการบริโภค หรือเพื่อลดความเสี่ยงจากราคาผลผลิตที่ไม่แน่นอน แต่ไม่ได้มีการจัดการให้กิจกรรมการผลิตผสมผสานเกื้อกูลกันเพื่อลดต้นทุนการผลิต ไร่นาสวนผสมอาจจะมี การเกื้อกูลกันจากกิจกรรมการผลิตบ้าง แต่กลไกการเกิดนั้นเป็นแบบเป็นไปเอง มิใช่เกิดจากความรู้ ความเข้าใจ (ศิริจิต, 2539) ซึ่งการทำไร่นาสวนผสมนอกจากเพื่อตอบสนองต่อการบริโภค หรือ เพื่อการลดความเสี่ยงจากราคาผลผลิตแล้ว ยังลดความเสี่ยงจากความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ ลักษณะของกิจกรรม ได้แก่ การปลูกพืชหลาย ๆ อย่างร่วมกัน การปลูกพืชร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ และการประมง เช่น การปลูกโกโก้แซมในสวนมะพร้าว การเลี้ยงสัตว์ เช่น สุกร ไก่ ร่วมกับการปลูกพืชซึ่งอาจเป็นข้าว พืชไร่ หรือไม้ผล ไม้ยืนต้น หรือร่วมกับการเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น ปลา กุ้ง กบ หรือสัตว์น้ำอื่น ๆ ซึ่งแต่ละกิจกรรมไม่จำเป็นต้องเกื้อกูลกันกับกิจกรรมอื่น ๆ ที่ทำร่วมกัน ในฟาร์ม (โกวิทและคณะ, 2534) ลักษณะของระบบไร่นาสวนผสมจะประกอบด้วย 2 ระบบย่อย คือ

1. ระบบการปลูกพืช (cropping system) หมายถึง กิจกรรมการผลิตพืชซึ่งเคยได้กำไรจากการใช้ทรัพยากร ณ ระดับที่กำหนดให้เป็นหลัก ณ สภาพแวดล้อมหนึ่งสภาพแวดล้อมใดโดยเฉพาะ
2. ระบบการทำฟาร์ม หมายถึง กิจกรรมการผลิต และการบริโภคของฟาร์มซึ่งได้ผลกำไรจากการใช้ทรัพยากร ณ ระดับที่กำหนดให้ ณ สภาพแวดล้อมโดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังรวมถึง กิจกรรมอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการผลิตพืชด้วย (ฉัตร, 2526)

รูปแบบไร่นาสวนผสมเป็นรูปแบบของการเกษตรที่เกิดขึ้นในการผลิตของเกษตรกรซึ่งจะถูกกำหนดให้มีกิจกรรมอะไรและแผนการผลิตอย่างไรนั้น จะขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่มีอยู่ ความเสี่ยง และความไม่แน่นอนของดินฟ้าอากาศ การตลาด และความต้องการของเกษตรกร ตลอดจนหลักการจัดการฟาร์ม ดังนั้น การจัดการฟาร์ม จึงกล่าวได้ว่า เป็นการจัดสรรทรัพยากรการผลิต เช่น ที่ดิน ทุน และแรงงานที่มีอยู่จำนวนจำกัดมาใช้ในการผลิตพืชและสัตว์ เพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การจัดการฟาร์มจะรวมไปถึงการวางแผนและงบประมาณในการผลิต การเก็บข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และประเมินผลผลิตในฟาร์ม ตลอดจนการจัดการ ติดตาม ดูแลเอาใจใส่ในการผลิตให้เป็นไปตามแผนการผลิตที่วางไว้ ซึ่งในการพิจารณารูปแบบการส่งเสริมเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไร่นาสวนผสม ควรพิจารณาถึงปัจจัยหลาย ๆ ด้าน เช่น สภาพพื้นที่ แหล่งน้ำ เงินทุน ตัวเกษตรกร กิจกรรมการผลิต รายได้ การตลาด เทคโนโลยี และด้านอื่น ๆ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2537) มีการเน้นการจัดการด้านการผลิตให้มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นกำไรสูงสุด และรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง วางแผนและงบประมาณการผลิต คำนวณค่ากับการลงทุน ลดต้นทุนการผลิต มีการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร ที่ดิน ทุน และแรงงาน

ปัจจัยที่สำคัญในการทำไร่นาสวนผสม

1. ที่ดิน เกษตรกรควรมีที่ดินเป็นของตนเอง เพราะการทำไร่นาสวนผสมมีการปลูกไม้ผล และไม้ยืนต้น ซึ่งต้องใช้เวลานานกว่าที่จะได้รับผลผลิต ความอุดมสมบูรณ์ของดินก็มีส่วนสำคัญในการเลือกกิจกรรม

2. แรงงาน การทำไร่นาสวนผสมมุ่งเน้นให้เกษตรกรได้ใช้แรงงานในครอบครัวอย่างเต็มที่ และมีประสิทธิภาพ ซึ่งควรมีการพิจารณาให้มีการใช้แรงงานตลอดปี โดยการจัดระบบการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ให้มีส่วนสัมพันธ์ต่อกัน ให้มีการใช้แรงงานผสมผสานหรือทดแทนกันระหว่างแรงงานคน แรงงานสัตว์และเครื่องทุ่นแรง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและต้นทุนการผลิต

3. ทุน หมายถึง เงินสดที่ใช้ในการซื้อปัจจัยการผลิต ในเรื่องการทำไร่นาสวนผสมเป็นสิ่งจำเป็น ควรเริ่มต้นจากการลงทุนน้อย ๆ ไปสู่การลงทุนที่ใหญ่ขึ้น

4. การจัดการเกษตรกรหรือเจ้าของฟาร์ม ต้องมีลักษณะการเป็นผู้จัดการ มีหน้าที่ในการพิจารณาตัดสินใจว่าจะผลิตอะไร ที่ไหน โดยวิธีใด จำนวนเท่าไร จะผลิตเมื่อไร และจะซื้อขายกับใคร ที่ไหน ซึ่งเกษตรกรหรือผู้จัดการจะต้องมีความรอบรู้และประสบการณ์ในการบริหารงานในไร่นา ต้องค้นหาคำความรู้ใหม่ ๆ และความเคลื่อนไหวของภาวะตลาดและราคาเพื่อลดความเสี่ยงจากการประกอบอาชีพการเกษตร (โกวิทและคณะ, 2535)

ผลที่เกิดขึ้นจากการทำไร่นาสวนผสม

1. เพิ่มระดับรายได้ และมีรายได้รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน รายปี
2. ลดความเสี่ยงจากภาวะธรรมชาติ และการตลาดที่แปรปรวน
3. ลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกให้น้อยลง โดยพึ่งพาทรัพยากรในไร่นามากขึ้น
4. กิจกรรมหลากหลายมีทั้งกิจกรรมเพิ่มรายได้ มีอาหารสำหรับใช้บริโภค และใช้สอยในครัวเรือน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. ในระยะยาว สร้างความสมดุลทางธรรมชาติทำให้ระบบนิเวศเกษตรชุมชนดีขึ้น

ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการทำไร่นาสวนผสม

สามารถจำแนกได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับครัวเรือนเกษตรกร และระดับชาติ

1. ในระดับครัวเรือน เป็นการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อม ให้แก่ครอบครัวเกษตรกร เพิ่มผลผลิตต่อหน่วย ปรับปรุงคุณภาพทางโภชนาการ และสุขภาพของประชากรในท้องถิ่นให้ดีขึ้น ได้รับอาหารครบทุกหมู่ เพิ่มประสิทธิภาพการใช้แรงงานให้สูงขึ้น ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในไร่นาให้ดีขึ้น และรักษาสถานะของมาตรฐานการครองชีพ โดยการพึ่งพาตนเอง เพื่อสามารถยังชีพอยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาการกู้ยืมเงิน หรือซื้อปัจจัยในการดำรงชีพด้วยเงินสดราคาแพง

2. ผลกระทบในระดับชาติ คือ สามารถลดการใช้พลังงานในการเกษตรลง การใช้แรงงานอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี ในระบบไร่นาสวนผสมจะช่วยแก้ปัญหาการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเข้ามาขายแรงงานในเมือง การปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่สภาพอุดมสมบูรณ์ได้ เช่น การปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น จะช่วยทำให้เกิดความร่มเย็น หรือพืชตระกูลถั่วช่วยบำรุงดิน และที่สำคัญคือ ช่วยให้เกษตรกรในชนบท ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่มีอาหารเพียงพอต่อการดำรงชีพ สภาพทางเศรษฐกิจมั่นคง (โกวิทและคณะ, 2535)

ไร่นาสวนผสมทางเลือกของเกษตรกรภายใต้โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร

เป้าหมายหนึ่งของโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร คือ การเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรัง พื้นที่นาไม่เหมาะสม พื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง พื้นที่ปลูกกาแฟ และพื้นที่ปลูกพริกไทย ให้เกษตรกรทำการผลิตผลผลิตอื่นที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าพืชที่มีปัญหาเหล่านั้น ไร่นาสวนผสมเป็นกิจกรรมการเกษตรอย่างหนึ่งที่สามารถจะเปลี่ยนระบบการเกษตรของเกษตรกรได้อย่างถาวร โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีนโยบายมุ่งเน้นให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีรายได้กระจายตลอดปีมากกว่าการเน้นเพิ่มผลผลิต ไร่นาสวนผสมก็จะเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมที่สุดตามนโยบายนี้

ความจริงแล้วไร่นาสวนผสมไม่ใช่เรื่องใหม่ หรือวิธีการใหม่ที่เกษตรกรเพิ่งจะมีการปฏิบัติ แต่มีการปฏิบัติมานานนับร้อยปีแล้ว ยกตัวอย่าง ในภาคใต้ซึ่งส่วนใหญ่รอบ ๆ บ้านของเกษตรกรมีพืชพรรณหลากหลายชนิด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เหตุผลในการกำหนดกิจกรรม

1. สภาพบางพื้นที่ไม่เหมาะสมต่อการทำนาปี และนาปรัง
2. ปริมาณน้ำต้นทุนไม่เพียงพอต่อการทำนาปรัง
3. รายได้หลักจากอาชีพทำนา หรือกิจกรรมอย่างเดียวไม่เพียงพอ
4. การผลิตกิจกรรมการเกษตรเพียงชนิดเดียวทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการผลิต เนื่องจากราคาผลิตผลแปรปรวน และเกิดภัยธรรมชาติ
5. รายได้จากการทำไร่นาสวนผสมดีกว่าการทำนาและสามารถมีรายได้ต่อเนื่อง ในลักษณะรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน รายสามเดือน หกเดือน และรายปี จากกิจกรรมหลากหลาย
6. มีการใช้ทรัพยากรหมุนเวียนและเกื้อกูลกันในระดับฟาร์ม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด
7. เป็นแหล่งอาหาร และใช้สอยในครัวเรือน
8. เป็นการสร้างระบบนิเวศเกษตรภายในฟาร์ม และชุมชนเพื่อให้เกิดสมดุลทางธรรมชาติ

เงื่อนไขในการทำไร่นาสวนผสม

1. แบ่งพื้นที่เพื่อการทำไร่นาสวนผสมในระยะแรกประมาณ 5-10 ไร่
2. หากสภาพพื้นที่ลุ่มซึ่งมีระดับน้ำใต้ดินสูงหรือสภาพพื้นที่มีน้ำขัง จำเป็นต้องยกร่องและทำคันล้อม ในกรณีทำไร่นาสวนผสมที่มีไม้ผลและการปลูกพืชแซมในไม้ผล
3. เกษตรกรมีพื้นที่เป็นของตนเอง
4. มีแหล่งน้ำเพียงพอต่อการเกษตรตลอดปี
5. มีจำนวนแรงงานครัวเรือนอย่างน้อย 3 คน
6. เกษตรกรเป็นคนขยันขันแข็ง และมีความสนใจในกิจกรรมของไร่นาสวนผสม
7. ส่งเสริมการปลูกพืชแซมในไม้ผล และพื้นที่ขอบบ่อปลาให้เกิดประโยชน์
8. พื้นที่บ่อปลา และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ควรอยู่ใกล้บ้าน และสะดวกต่อการถ่ายเทน้ำ และของเสีย
9. พื้นที่บ่อปลาควรเก็บกักน้ำได้ประมาณ 6-8 เดือน ลักษณะดินควรเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทราย
10. ค่าใช้จ่ายในการลงทุนยกร่อง ขุดบ่อปลาและโรงเรือนโดยเฉลี่ยสามารถใช้ได้ 3-5 ปี จึงจะซ่อมแซมหรือปรับปรุงใหม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

11. เงื่อนไขรายละเอียดให้พิจารณาจากทางเลือกของพืช สัตว์ และประมงแต่ละชนิด เพื่อประกอบการเลือกกิจกรรมเพื่อทำการผลิตแบบไร่นาสวนผสม

12. ชนิดของกิจกรรมในไร่นาสวนผสม สามารถมีการปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่ ความต้องการของตลาด และความพร้อมของเกษตรกรที่ทำกิจกรรมการเกษตรนั้น ๆ เอง (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ของเกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสมในเขตพื้นที่ตำบลศรีวิชัย อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานีประจำปีการเพาะปลูก 2540/41

สภาพทั่วไปของเกษตรกร

ผลการศึกษาตอนที่ 1 คือ ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่ทำกิจกรรมไร่นาสวนผสมในพื้นที่ตำบลศรีวิชัย อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากการสำรวจเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 21 คน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 71.43 และเพศหญิง 6 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 อายุของเกษตรกรอยู่ระหว่าง 24-50 ปี โดยอายุของเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 24-29 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 47.63 รองลงมาอายุอยู่ในช่วง 30-35 ปี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 โดยอายุเฉลี่ยของเกษตรกร คือ 31.43 ปี เกษตรกรทุกคนนับถือศาสนาพุทธ สถานภาพการสมรสของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่แต่งงานแล้ว จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 90.48 และเกษตรกรที่เป็นโสด จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 9.52 ระดับการศึกษาของเกษตรกรส่วนใหญ่ คือ ระดับประถมศึกษา จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 95.24 มีเกษตรกรเพียงหนึ่งคน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.76 จบการศึกษาระดับอาชีวศึกษา (ปวช.) จำนวนสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่ มีจำนวนอยู่ระหว่าง 3-5 คน จำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 85.71 รองลงมาอยู่ในช่วง 6-8 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 โดยมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4.62 คน โดยในการทำการเกษตรนั้นมีการใช้แรงงานครอบครัวระหว่าง 2-3 คน คิดเป็นร้อยละ 71.43 เป็นส่วนใหญ่ รองลงมามีจำนวนอยู่ในช่วง 4-5 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 เกษตรกรทั้งหมดมีอาชีพเดิมก่อนเปลี่ยนมาทำไร่นาสวนผสม คือ การทำนา และบางคนมีอาชีพเสริม คือ อาชีพรับจ้างทั่วไปภายในพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 52.38 เกษตรกรทั้งหมดที่ทำการสำรวจเริ่มเข้าโครงการปรับ โครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรในปี พ.ศ. 2538 ทั้งหมด โดยมีเหตุผลในการเข้าร่วมโครงการ คือ การได้รับปัจจัยการผลิตร้อยละ 100 รองลงมา คือ ได้รับเงินกู้ และสินเชื่อ คิดเป็นร้อยละ 85.71 ส่วนเหตุผลอื่น ๆ คือ เห็นเกษตรกรรายอื่นทำไร่นาสวนผสมแล้วได้รับผลตอบแทนดี คิดเป็นร้อยละ 66.67 เนื่องจากสภาพพื้นที่นาไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

52.38 และการได้รับความรู้และการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ คิดเป็นร้อยละ 42.56 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของเกษตรกรที่ทำกิจกรรมไร่นาสวนผสมภายในโครงการ
ปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร (คปร.)

รายการข้อมูล	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	15	71.43
หญิง	6	28.57
อายุ (ปี)		
24 - 29	10	47.63
30 - 35	6	28.57
36 - 41	2	9.52
42 - 47	2	9.52
48 - 53	1	4.76
ศาสนา		
พุทธ	21	100.00
สถานภาพการสมรส		
แต่งงานแล้ว	19	90.48
โสด	2	9.52
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	20	95.24
อาชีวศึกษา	1	4.76
จำนวนสมาชิกในครอบครัว (คน)		
3 - 5	18	85.71
6 - 8	3	14.29
จำนวนแรงงานในครอบครัว (คน)		
2 - 3	15	71.43
4 - 5	6	28.57

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รายการข้อมูล	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
อาชีพเดิมก่อนทำไร่นาสวนผสม¹		
ทำนา	21	100.00
รับจ้าง	11	52.38
เหตุผลในการทำไร่นาสวนผสม¹		
ได้รับปัจจัยการผลิต	21	100.00
ได้รับเงินกู้และสินเชื่อ	18	85.71
เห็นเกษตรกรรายอื่นทำแล้วได้รับผลตอบแทนที่ดี	14	66.67
สภาพพื้นที่นาไม่เหมาะสม นาแล้ง	11	52.38
ได้รับความรู้และการสนับสนุน	9	42.86

หมายเหตุ¹ เกษตรกรสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1

สภาพการถือครองที่ดิน

เนื่องจากเป็นเงื่อนไขของโครงการที่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการต้องมีที่ดินเป็นของตนเอง เกษตรกรทั้งหมดจึงมีที่ดินเป็นของตนเอง โดยมีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 4-15 ไร่ จากการสอบถามพบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 4-7 ไร่ มากที่สุด จำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 52.38 รองลงมามีพื้นที่ระหว่าง 8-11 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 28.57 (ตารางที่ 2) คิดเป็นพื้นที่เฉลี่ยเท่ากับ 8.14 ไร่ต่อครัวเรือน

ตารางที่ 2 สภาพการถือครองที่ดิน

จำนวนที่ดิน (ไร่)	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
4 - 7	11	52.38
8 - 11	6	28.57
12 - 15	4	19.05

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การใช้ที่ดิน

ก่อนเข้าร่วม โครงการปรับ โครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร เกษตรกรใช้พื้นที่ ในการทำนาทั้งหมด 15-30 ไร่ จากการสอบถามเกษตรกรพบว่า เกษตรกรมีการใช้พื้นที่ทำนา ระหว่าง 15-20 ไร่มากที่สุด จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 57.14 รองลงมาใช้พื้นที่ 27-32 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.81 (ตารางที่ 3) คิดเป็นพื้นที่การทำนาโดยเฉลี่ยเท่ากับ 23.10 ไร่

ตารางที่ 3 การใช้ที่ดินเพื่อการทำนาก่อนเข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิต การเกษตร

จำนวนที่ดิน (ไร่)	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
15 - 20	12	57.14
21 - 26	4	19.05
27 - 32	5	23.81

ภายหลังเข้าร่วมโครงการปรับ โครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร โดยการปรับเปลี่ยน จากการทำนาเพียงกิจกรรมเดียวมาเป็นการทำไร่นาสวนผสม ภายในไร่นาของเกษตรกรมีการจัด แบ่งประเภทของกิจกรรมได้เป็น 4 ประเภท คือ กิจกรรมไม้ผล กิจกรรมพืชผัก กิจกรรมการเลี้ยง สัตว์ปีก และกิจกรรมการเลี้ยงปลา ในกิจกรรมไม้ผลมีการจำแนกประเภทพืชที่สำคัญได้ 5 ประเภท ได้แก่ ชมพู่พันธุ์ลูกแก้ว โดยมีเกษตรกรปลูกทุกครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมา คือ กระท้อน 15 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.43 มะม่วง 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.90 ฝรั่ง 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.14 และมะพร้าวน้ำหอม 11 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 52.38 ส่วนกิจกรรมพืชผักมีรูปแบบการปลูกเป็นพืชแซมในระหว่างที่ไม้ผลยังไม่ให้ผลผลิตในช่วง 1-2 ปีแรกของการเข้าร่วมโครงการ แต่ในปีที่ทำการสำรวจ มีการปลูกพืชผักในบริเวณพื้นที่ว่าง ในส่วนที่เหลือจากการปลูกไม้ผลด้วยจำนวน 16 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 76.19 และในแต่ละ ครัวเรือนจะมีชนิดของพืชผักที่ปลูกหลากหลายชนิดแตกต่างกันไป พืชที่ปลูกมาก ได้แก่ คะน้า กวางตุ้ง ตะไคร้ พริก แดงโม และผักชี กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ปีก มีการเลี้ยงไก่ไข่ 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.81 เลี้ยงเป็ด 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.52 ส่วนกิจกรรมการเลี้ยงปลาเป็น การเลี้ยงปลาในร่องสวน มีปลาที่สำคัญ 2 ชนิด คือ ปลาตะเพียนขาว 10 ครัวเรือน คิดเป็น ร้อยละ 47.62 และปลานิล 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.29 (ตารางที่ 4) เหตุผลที่เลี้ยงปลา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สองชนิดนี้ เนื่องจากเป็นปลากินพืช เกษตรกรไม่ต้องเสียเวลาในการให้อาหารและดูแลมาก ปลาสามารถกินเศษผลไม้ที่ตกลงไปในร่องสวนเป็นอาหารได้

ตารางที่ 4 จำนวนครัวเรือนที่ทำกิจกรรมการผลิตแต่ละประเภท ประจำปีการเพาะปลูก 2540/41

กิจกรรมการผลิต ¹	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ไม้ผล		
ชมพู่พันธุ์ทุลเกล้า	21	100.00
กระท้อน	15	71.43
มะม่วง	13	61.90
ฝรั่ง	12	57.14
มะพร้าวน้ำหอม	11	52.38
พืชผัก	16	76.19
สัตว์ปีก		
ไก่ไข่	5	23.81
เป็ด	2	9.52
เลี้ยงปลา		
ปลาดุกเพียนขาว	10	47.62
ปลานิล	3	14.29

หมายเหตุ¹ เกษตรกรสามารถทำกิจกรรมได้มากกว่า 1

สภาพหนี้สินและแหล่งเงินกู้ของเกษตรกร

แผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรมีนโยบายสนับสนุนเกษตรกร ทั้งในเรื่องการให้ความรู้และการสนับสนุนด้านเงินทุนและปัจจัยการผลิต โดยเกษตรกรสามารถขอรับการช่วยเหลือเป็นเงินกู้พร้อมปัจจัยการผลิต หรือเลือกรับเฉพาะปัจจัยการผลิต จากการสำรวจพบว่า ในระยะเริ่มเข้าร่วมโครงการมีเกษตรกรจำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 85.71 กู้เงินและขอรับปัจจัยการผลิต คือ พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ส่วนที่เหลืออีก 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.29 ขอรับเฉพาะพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์เท่านั้น (ตารางที่ 5) โดยเงินที่เกษตรกรขอกู้จะมีจำนวนเงินระหว่างเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

100,000-245,000 บาท คิดเป็นเงินกู้เฉลี่ยเท่ากับ 154,857.14 บาท เกษตรกรทำสัญญากู้เงินกับ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 นอกจากนี้ เกษตรกรบางรายมีการกู้ยืมเงินนอกระบบจากเพื่อนบ้าน หรือญาติสนิทในกรณีเร่งด่วน

ตารางที่ 5 ความช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิตในการเข้าร่วม โครงการปรับโครงสร้างและ ระบบการผลิตการเกษตร

รายการความช่วยเหลือ	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
เงินกู้และปัจจัยการผลิต	18	85.71
เฉพาะปัจจัยการผลิต	3	14.29

การใช้เงินกู้

จากการสอบถามพบว่า เกษตรกรที่กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ทุกคน จะใช้เงินที่ได้ไปในการซื้อปัจจัยการผลิต อาทิ เครื่องมือ และอุปกรณ์ในการทำการเกษตร และใช้เงินในการปรับพื้นที่ทรงเพื่อทำไร่นาสวนผสม

แหล่งที่มีการซื้อขายผลผลิต

เมื่อเกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิตประเภทไม้ผล ได้แก่ ชมพู่ทุลเกล้า มะพร้าวน้ำหอม ฝรั่ง ในแต่ละครั้งจะมีพ่อค้าเข้ามารับซื้อผลผลิตถึงไร่นาเป็นประจำทุกครั้งที่ ส่วนผลผลิตพืชผัก และสัตว์ เกษตรกรบางรายจะนำไปขายในตลาดเอง หรือมีพ่อค้ามารับซื้อบ้าง

ต้นทุนและผลตอบแทน

ข้อมูลในด้านต้นทุนการผลิต รายได้ และผลตอบแทนจากการทำไร่นาสวนผสม ได้จากการสอบถามเกษตรกรที่ทำกิจกรรมไร่นาสวนผสม ภายในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรโดยตรง ซึ่งจากการสำรวจพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการจดบันทึก ข้อมูลเหล่านี้ อาศัยความชำนาญ และการจดจำจากสิ่งที่เกิดขึ้นและทำเป็นประจำ

ต้นทุนการทำไร่นาสวนผสม

ในการทำไร่นาสวนผสม มีต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายจากหลาย ๆ กิจกรรมรวมกัน จากการศึกษาสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

ค่าใช้จ่ายคงที่

ค่าใช้จ่ายคงที่ คือ ค่าใช้จ่ายที่เกษตรกรจะต้องจ่าย ไม่ว่าจะทำการผลิตหรือไม่ก็ไม่สามารถจำแนกรายละเอียดของค่าใช้จ่าย ได้ดังนี้

1. ค่าภาษีที่ดิน จากการสอบถามเกษตรกรพบว่า เกษตรกรเสียเงินค่าบำรุงท้องที่ หรือภาษีที่ดินในอัตราไร่ละ 2 บาท โดยเกษตรกรในพื้นที่ที่มีจำนวนที่ดินระหว่าง 4-15 ไร่ ดังนั้นเกษตรกรจึงมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าภาษีที่ดินระหว่าง 8-30 บาทต่อครัวเรือน หรือคิดเป็นค่าภาษีที่ดินเฉลี่ยเท่ากับ 16.28 บาทต่อครัวเรือน

2. เครื่องมือและอุปกรณ์ จำแนกเป็น

เครื่องสูบน้ำ จากการสอบถามเกษตรกรพบว่า เนื่องจากการทำไร่นาสวนผสมในพื้นที่ตำบลศรีวิชัย เป็นการทำการเกษตรโดยการจัดพื้นที่แบบยกร่อง ดังนั้นเกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้เครื่องสูบน้ำในการสูบน้ำเข้าภายในร่องสวนในฤดูแล้งที่มีน้ำน้อย และสูบน้ำออกจากพื้นที่ในฤดูฝนที่ฝนตกหนักจนเกิดน้ำท่วม โดยเครื่องสูบน้ำที่เกษตรกรใช้ส่วนใหญ่เป็นเครื่องสูบน้ำขนาด 4 แรงม้า และ 6 แรงม้า ราคาเครื่องสูบน้ำมีค่าระหว่าง 35,000-50,000 บาท คิดเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องสูบน้ำเฉลี่ย 42,857.14 บาท มีระยะเวลาในการใช้งานประมาณ 10 ปี คิดเป็นค่าเสื่อมราคาเฉลี่ยเท่ากับ 4,285.71 บาทต่อครัวเรือน

เครื่องพ่นยาพร้อมอุปกรณ์ เพื่อใช้ในการพ่นยาป้องกันศัตรูพืชรบกวนในกิจกรรมไม้ผล และพืชผัก จากการสอบถามพบว่า โดยทั่วไปมีค่าใช้จ่ายประมาณเครื่องละ 14,000-16,000 บาท มีระยะเวลาการใช้งานประมาณ 5 ปี คิดเป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 15,047.62 บาท คิดเป็นค่าเสื่อมราคาเฉลี่ยเท่ากับ 3,009.52 บาทต่อครัวเรือน

เครื่องรดน้ำ จากการสำรวจพบว่า เนื่องจากการรดน้ำพืชในไร่นาของเกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้น้ำภายในร่องสวน โดยใช้อุปกรณ์การรดน้ำที่ใช้ควบคู่กับเรือในการรดน้ำพืช มีราคาระหว่าง 10,000-11,000 บาท คิดเป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 10,380.95 บาท ระยะเวลาในการใช้งานประมาณ 5 ปี คิดเป็นค่าเสื่อมราคาเฉลี่ยเท่ากับ 2,076.19 บาทต่อครัวเรือน

เรือ จากการสำรวจพบว่า เรือที่เกษตรกรใช้มีราคาเฉลี่ยลำละ 4,000 บาท มีระยะเวลาการใช้งานประมาณ 5 ปี คิดเป็นค่าเสื่อมราคาเฉลี่ยเท่ากับ 800 บาทต่อครัวเรือน.

เครื่องพ่นยาฆ่าหญ้า ใช้ในการกำจัดวัชพืชในบริเวณไร่นา จากการสอบถามเกษตรกรพบว่า มีราคาประมาณเครื่องละ 8,000-11,000 บาท คิดเป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเครื่องละ 6,380.95 บาท ระยะเวลาการใช้งาน 5 ปี คิดเป็นค่าเสื่อมราคาเฉลี่ยเท่ากับ 1,276.19 บาทต่อครัวเรือน

โรงเรือน จากการสำรวจพบว่า มีเกษตรกรเพียง 6 รายที่ทำกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ปีก ดังนั้น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับโรงเรือนจึงมีค่าโรงเรือนระหว่าง 5,500-12,000 บาท ขึ้นอยู่กับขนาดและจำนวนสัตว์ที่เลี้ยง คิดเป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 1,914.29 บาท ระยะเวลาใช้งานประมาณ 5 ปี คิดเป็นค่าเสื่อมราคาเฉลี่ยเท่ากับ 356.67 บาท

3. ค่าดอกเบี้ย จากการสอบถามพบว่า เกษตรกรทำการกู้ยืมจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 คิดเป็นค่าดอกเบี้ยเงินกู้ระหว่าง 5,000-12,250 บาทต่อปี คิดเป็นค่าดอกเบี้ยเฉลี่ยเท่ากับ 7,742.85 บาทต่อปี

4. ค่าใช้จ่ายในการปรับพื้นที่ มีการจ่ายเพียงครั้งเดียวในครั้งแรกของการลงทุน ในการศึกษาครั้งนี้ มิได้นำมาคิดเป็นค่าใช้จ่ายคงที่ของปีที่ทำการสำรวจ ก่อนที่เกษตรกรจะเปลี่ยนมาทำกิจกรรมไร่นาสวนผสม มีการทำนามาก่อน ดังนั้น จึงต้องมีการปรับพื้นที่ให้เป็นการทำการเกษตรแบบร่อง มีค่าใช้จ่ายคิดเป็นเงินไร่ละ 5,000 บาท ดังนั้นค่าใช้จ่ายในการปรับพื้นที่ที่มีจำนวนระหว่าง 20,000-75,000 บาท คิดเป็นค่าใช้จ่ายในการปรับพื้นที่เฉลี่ยเท่ากับ 40,714.29 บาท

ค่าใช้จ่ายผันแปร

ค่าใช้จ่ายผันแปร หมายถึง ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เป็นเงินสดซึ่งเกิดขึ้น และมีความสัมพันธ์โดยตรงกับผลผลิตที่จะได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งจะไม่เกิดขึ้น เมื่อยังไม่มีการผลิต

ดังนั้น ในการทำกิจกรรมไร่นาสวนผสมภายในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร สามารถจำแนกรายละเอียดของค่าใช้จ่ายผันแปร ได้ดังนี้

1. ค่าพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ จากการสอบถามพบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรได้รับปัจจัยการผลิตจากทางราชการ ดังนั้นในการเริ่มทำกิจกรรมครั้งแรกจะไม่มีค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ จากการสำรวจในปีการเพาะปลูก 2540/41 พบว่ามีเกษตรกรบางรายมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าพันธุ์พืชบ้าง ในการปลูกซ่อมพืชเก่าที่ตายลงและเป็นค่าใช้จ่ายพันธุ์ผัก และค่าต้นพันธุ์ชมพูและฝรั่งมีราคาต้นละประมาณ 10 บาท คิดเป็นค่าใช้จ่ายพันธุ์พืช

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระหว่าง 100-1,100 บาท คิดเป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 352.98 บาทต่อครัวเรือน ส่วนค่าใช้จ่ายพันธุ์สัตว์ไม่มีรายการค่าใช้จ่ายเพิ่มในส่วนนี้ เนื่องจากไม่มีการซื้อพันธุ์สัตว์มาเลี้ยงเพิ่ม อาศัยการขยายพันธุ์กันเองในไร่นา

2. ค่าปุ๋ยเคมีและปุ๋ยคอก เนื่องจากเป็นการทำกิจกรรมไร่นาสวนผสม ดังนั้น การใช้ปุ๋ยของเกษตรกรในการปลูกพืชแต่ละชนิดจะคล้ายกัน จึงไม่สามารถแยกได้ชัดเจนว่าพืชแต่ละชนิดใช้ปุ๋ยชนิดใดในอัตราเท่าใด จากการศึกษาจะคิดค่าใช้จ่ายรวมกัน โดยทั่วไปเกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยโดยเฉลี่ยเท่ากับ 6 กระสอบต่อไร่ ราคากระสอบละ 545 บาท ดังนั้น เกษตรกรมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าปุ๋ยระหว่าง 13,080-49,050 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นค่าปุ๋ยเฉลี่ยเท่ากับ 26,627.14 บาทต่อครัวเรือน

3. ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ใช้กับเรือและอุปกรณ์ในการรดน้ำต้นไม้ โดยมีราคาน้ำมันลิตรละประมาณ 7 บาท คิดเป็นค่าน้ำมันเชื้อเพลิงระหว่าง 4,400-16,500 บาท ดังนั้น คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8,957.14 บาทต่อครัวเรือน

4. ค่าอาหารสัตว์ แบ่งเป็นค่าอาหารสัตว์ปีก และค่าอาหารปลา คิดเป็นค่าใช้จ่ายระหว่าง 1,000-5,500 บาท ดังนั้นคิดเป็นค่าอาหารสัตว์เฉลี่ยปีละ 2,116.67 บาท

5. ค่ายาพ่นป้องกันศัตรูพืช จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรมีการใช้ยาป้องกันศัตรูพืชโดยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือในระยะแรกของการปลูกมีการพ่นยาประมาณ 2 เดือนต่อครั้งและเมื่อชมพู่เริ่มให้ผลผลิตจะมีการพ่นยาปราบศัตรูพืชมากขึ้น โดยการพ่นยามีความถี่ 15-20 วันต่อครั้ง โดยยาปราบศัตรูพืชที่ใช้มีราคาขวดละ 240 บาท เกษตรกรมีการใช้ยาผสมกับน้ำ ในอัตราส่วน น้ำ 20 ลิตร ต่อยา 2-3 ช้อนชิตพ่นต้นพืช คิดเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อยาพ่นป้องกันศัตรูพืชระหว่าง 23,040-86,400 บาท คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 46,902.86 บาทต่อครัวเรือน

6. ค่าแรงงาน เป็นค่าใช้จ่ายแยกตามประเภทการใช้งาน ได้แก่

แรงงานคนอย่างเดียว มีการจ้างแรงงานโดยถือว่า อัตราค่าจ้างตามกิจกรรมการผลิตเป็นรายวัน (8 ชั่วโมง) ของเกษตรกรในท้องถิ่น จากการศึกษาพบว่า มีการจ้างแรงงานในการห่อชมพู่และเก็บเกี่ยวผลผลิตเท่านั้น ถือเป็นแรงงานชั่วคราว โดยมีการคิดค่าจ้างในอัตรา 130 บาทต่อคนต่อวัน โดยเฉลี่ยมีการจ้างแรงงานระหว่าง 2 - 6 คน คิดเป็นค่าใช้จ่ายค่าแรงงานคนอย่างเดียวระหว่าง 1,170-4,680 บาท หรือคิดเป็นค่าแรงงานคนเฉลี่ยเท่ากับ 2,228.57 บาทต่อครัวเรือน ค่าแรงงานคนที่เกิดขึ้นนั้น ขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่และจำนวนผลผลิตในแต่ละฤดูกาล

แรงงานคนควบกับเครื่องจักร จากการศึกษา พบว่า มีบางครัวเรือนเท่านั้นที่มีการจ้างแรงงานประเภทนี้ โดยทั่วไปมีการจ้างแรงงานในการพ่นยาป้องกันศัตรูพืช โดยเฉลี่ยมีการพ่นยาประมาณ 2 ครั้งต่อเดือน ในอัตราค่าจ้างครั้งละ 2,000 บาท มีค่าใช้จ่ายแรงงานคนควบกับ

เครื่องจักรระหว่าง 20,000-48,000 บาท คิดเป็นค่าเฉลี่ยค่าแรงงานคนควบกับเครื่องจักรเท่ากับ 10,380.95 บาทต่อครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกษตรกรแต่ละครัวเรือนจ่ายในปีการเพาะปลูก 2540/41 เป็นเงินระหว่าง 67,240-187,210 บาทต่อครัวเรือน หรือคิดเป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดเฉลี่ยเท่ากับ 117,129.10 บาทต่อครัวเรือน (ตารางที่ 6) โดยเกษตรกรมีค่าใช้จ่ายทั้งหมดส่วนใหญ่อยู่ในช่วงระหว่าง 83,926.73-150,331.47 บาทต่อครัวเรือน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 33,202.37)

รายได้จากการทำกิจกรรมไร่นาสวนผสม

รายได้ของครัวเรือน คือ มูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรในรอบปี ที่ยังไม่หักค่าใช้จ่าย ซึ่งในการทำไร่นาสวนผสมจะมีรายได้จากกิจกรรมต่าง ๆ ประกอบด้วย รายได้จากกิจกรรมไม้ผล พืชผัก สัตว์ปีก และการเลี้ยงปลา โดยกิจกรรมไม้ผลที่มีรายได้แล้ว ได้แก่ ชมพู่ทุลเกล้า มะพร้าว น้ำหอม ฝรั่ง พืชผักมีรายได้บ้างในช่วงปีที่ 3 ของการผลิต ส่วนสัตว์ปีกและการเลี้ยงปลารายได้เริ่มลดน้อยลงในปีที่ทำการศึกษ เนื่องจากไม้ผลเริ่มให้ผลผลิต เกษตรกรจึงให้ความสนใจกับไม้ผลมากขึ้น ไม่นิยมขายแต่จะเลี้ยงไว้เพื่อใช้ในการบริโภคในครอบครัว ในการคำนวณรายได้จะใช้ราคาของปีการเพาะปลูก 2540/41 เป็นเกณฑ์ ดังนี้

รายได้จากกิจกรรมไม้ผล

1. รายได้จากการจำหน่ายชมพู่ทุลเกล้า

รายได้จากการจำหน่ายชมพู่ทุลเกล้าถือเป็นรายได้หลักของเกษตรกร โดยรายได้ที่ได้รับขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตชมพู่ สภาพดินฟ้าอากาศ และราคาชมพู่ โดยราคาชมพู่จะเปลี่ยนแปลงตามปริมาณผลผลิตที่ได้รับ ในการศึกษารั้งนี้ รายได้จากการจำหน่ายจะเท่ากับผลคูณระหว่างปริมาณผลผลิตและราคาชมพู่ ซึ่งจะใช้ราคาขายประจำปีการเพาะปลูก 2540/41 ราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 18 บาท จากการศึกษพบว่าเกษตรกรมีปริมาณผลผลิตอยู่ในช่วง 40-45 กิโลกรัมต่อต้น (กำหนดให้พื้นที่ 1 ไร่ สามารถปลูกชมพู่ได้ 42 ต้น) คิดเป็นรายได้ระหว่าง 68,040-332,100 บาทต่อครัวเรือน หรือคิดเป็นรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 191,078.57 บาทต่อครัวเรือน

2. รายได้จากการจำหน่ายมะพร้าวน้ำหอม

มะพร้าวน้ำหอม เป็นมะพร้าวพันธุ์เดียวที่เกษตรกรนิยมปลูกบนคันดินล้อมรอบพื้นที่เพื่อช่วยในการยึดเกาะดิน และเป็นต้นไม้กำบังลม โดยปกติมะพร้าวน้ำหอมมีระยะเวลาการปลูกประมาณ

3 ปี จึงจะให้ผลผลิต จากการศึกษาที่มีเพียงเกษตรกรบางรายที่มีรายได้จากการขายมะพร้าวในระยะเริ่มแรกของการเก็บเกี่ยว ถือว่ายังเป็นรายได้ที่น้อยอยู่ โดยราคาของมะพร้าวจะจำหน่ายในราคาผลละ 5 บาท มีปริมาณผลผลิตระหว่าง 35-40 ผลต่อต้นต่อปี คิดเป็นรายได้จากการจำหน่ายมะพร้าวน้ำหอมเป็นเงินระหว่าง 6,000-20,000 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 2,029.76 บาท หรือรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 187.50 บาทต่อต้น

3. รายได้จากการจำหน่ายฝรั่ง

ฝรั่งที่เกษตรกรปลูกส่วนใหญ่เป็นการปลูกแซมไม้ผล เกษตรกรบางรายมีรูปแบบการปลูกฝรั่ง โดยการปลูกในร่องสวนแยกจากไม้ผลหลัก โดย 1 ร่องสามารถปลูกได้ 2 แถว เนื่องจากฝรั่งมีพุ่มเล็ก ใช้เนื้อที่ในการปลูกไม่มาก สามารถให้ผลผลิตได้ภายในระยะเวลา 1 ปี นับจากเริ่มปลูก โดยเฉลี่ยเกษตรกรสามารถจำหน่ายผลผลิตได้ 2,600-3,250 กิโลกรัมต่อไร่ คิดเป็นปริมาณเฉลี่ย 2,871.82 กิโลกรัมต่อไร่ จำหน่ายในราคา กิโลกรัมละ 5 บาท จากการสำรวจพบว่า รายได้จากการจำหน่ายฝรั่งของเกษตรกรมีค่าอยู่ในช่วง 5,625-50,000 บาทต่อครัวเรือน หรือคิดเป็นรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 13,358.33 บาทต่อครัวเรือน

ส่วนกิจกรรมการปลูกกระท้อนและมะม่วงยังไม่ได้รับผลผลิต เพราะมีระยะเวลาประมาณ 3-4 ปีจึงจะได้รับผลผลิตครั้งแรก เกษตรกรจึงมีเพียงรายจ่ายในการเพาะปลูกเท่านั้น

รายได้รวมจากกิจกรรมไม้ผลมีค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 79,040-332,100 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 206,678.57 บาท (ตารางที่ 7)

รายได้จากพืชผัก

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีการปลูกพืชผักหลายอย่างแตกต่างกันไปในแต่ละครัวเรือน พืชผักที่ปลูกในปัจจุบันซึ่งถือเป็นปีที่ 3 ของการเข้าร่วมโครงการการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร มิได้เป็นการปลูกพืชผักเป็นพืชแซมเหมือนปีแรกของการเข้าโครงการ แต่เป็นการปลูกในพื้นที่ที่เหลือจากการปลูกไม้ผล เพื่อเป็นรายได้หมุนเวียนเล็ก ๆ น้อย ๆ ภายในครอบครัว และใช้ในการบริโภคของเกษตรกรเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการครองชีพอีกทางหนึ่ง

ดังนั้น รายได้จากพืชผักจึงมีค่าอยู่ระหว่าง 5,875-38,000 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 13,473.33 บาทต่อครัวเรือน (ตารางที่ 7) ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่ของเกษตรกรอยู่ในช่วง 2,535.29-24,411.37 บาทต่อครัวเรือน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 10,938.04)

รายได้จากกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ปีก

สัตว์ปีกที่เกษตรกรเลี้ยงมี 2 ชนิด คือ ไก่ไข่ และเป็ด จากการศึกษาพบว่า รายได้จากสัตว์ปีกในปีปัจจุบันมีน้อยมาก เนื่องจากเกษตรกรมีการเลี้ยงน้อยลง และรายได้ที่ได้จากสัตว์ปีกมาจากการขายไข่ไก่เป็นส่วนใหญ่ โดยเกษตรกรขายไข่ไก่ได้ในราคาเฉลี่ยฟองละ 1.60 บาท

ดังนั้น รายได้จากสัตว์ปีกจะมีค่าอยู่ระหว่าง 6,000-38,400 บาท คิดเป็นรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 7,371.43 บาทต่อครัวเรือน (ตารางที่ 7) รายได้จากสัตว์ปีกมีการกระจายอยู่ในช่วงระหว่าง -6,342.55-21,085.41 บาทต่อครัวเรือน อธิบายได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีรายได้จากกิจกรรมนี้ ดังนั้นรายได้จึงมีช่วงการกระจายเป็นลบด้วย

รายได้จากกิจกรรมการเลี้ยงปลา

ปลาที่เกษตรกรเลี้ยงมี 2 ชนิด คือ ปลาดุกและปลานิล จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรสามารถขายปลาดุกและปลานิลได้ในราคาประมาณ 30 บาทต่อกิโลกรัม และปลานิลราคาประมาณ 20 บาทต่อกิโลกรัม โดยปลาที่จำหน่ายได้จะมีรายได้ระหว่าง 6,000-22,500 บาท คิดเป็นรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 9,419.05 บาทต่อครัวเรือน (ตารางที่ 7) โดยรายได้จากกิจกรรมนี้ส่วนใหญ่มีการกระจายอยู่ในช่วง 443.10-18,395 บาท (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 8,975.95)

รายได้รวมจากกิจกรรมไร่นาสวนผสม

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรแต่ละครัวเรือนมีรายได้ทั้งหมดจากการทำไร่นาสวนผสมระหว่าง 96,740-395,850 บาทต่อครัวเรือน โดยคิดเป็นรายได้เฉลี่ยของแต่ละครัวเรือนได้เท่ากับ 236,942.40 บาทต่อครัวเรือน (ตารางที่ 7) รายได้ส่วนใหญ่ของเกษตรกรจะกระจายอยู่ในช่วง 162,247.94-311,636.86 บาทต่อครัวเรือน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 74,694.46) จากตารางจะสังเกตได้ว่า ครัวเรือนที่มีรายได้มากที่สุด จะมีรายได้จากทั้ง 4 กิจกรรม

ตารางที่ 6 ค่าใช้จ่ายผันแปร ค่าใช้จ่ายคงที่ และค่าใช้จ่ายทั้งหมดของแต่ละครัวเรือน
ปีการเพาะปลูก 2540/41 (บาท)

ครัวเรือน	ค่าใช้จ่ายคงที่	ค่าใช้จ่ายผันแปร	ค่าใช้จ่ายทั้งหมด
1	24,220.00	110,500.00	134,720.00
2	24,428.00	147,750.00	172,178.00
3	14,108.00	66,790.00	80,898.00
4	16,660.00	79,850.00	96,510.00
5	18,212.00	63,120.00	81,332.00
6	25,520.00	111,000.00	136,520.00
7	19,312.00	104,920.00	124,232.00
8	9,110.00	83,720.00	92,830.00
9	22,640.00	89,270.00	111,910.00
10	22,426.00	135,900.00	158,326.00
11	20,108.00	61,720.00	81,828.00
12	19,808.00	92,020.00	111,828.00
13	23,020.00	108,400.00	131,420.00
14	13,020.00	107,920.00	120,940.00
15	12,090.00	55,150.00	67,240.00
16	18,410.00	53,950.00	72,360.00
17	21,820.00	104,090.00	125,910.00
18	22,926.00	131,940.00	154,866.00
19	19,964.00	74,330.00	94,294.00
20	17,620.00	104,740.00	122,360.00
21	25,410.00	161,800.00	187,210.00
รวม	410,832.00	2,048,880.00	2,459,712.00
เฉลี่ย	19,563.43	97,565.71	117,129.10

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 7 รายได้ทั้งหมดแยกตามประเภทกิจกรรม และรายได้รวมของแต่ละครัวเรือน
ปีการเพาะปลูก 2540/41 (บาท)

ครัวเรือน	รายได้ทั้งหมดแยกตามประเภทกิจกรรม				รายได้ ทั้งหมด
	ไม้ผล	พืชผัก	สัตว์ปีก	เลี้ยงปลา	
1	180,000.00	18,300.00	17,600.00	-	215,900.00
2	219,300.00	38,000.00	-	6,000.00	263,300.00
3	187,200.00	29,300.00	-	6,000.00	222,500.00
4	179,200.00	8,100.00	19,200.00	-	206,500.00
5	79,040.00	17,700.00	-	-	96,740.00
6	130,250.00	-	38,400.00	22,500.00	191,150.00
7	271,275.00	5,875.00	-	15,000.00	292,150.00
8	130,410.00	7,500.00	-	9,000.00	146,910.00
9	212,360.00	-	6,000.00	14,000.00	232,360.00
10	184,500.00	15,450.00	-	-	199,950.00
11	162,000.00	-	-	9,000.00	171,600.00
12	166,410.00	19,250.00	-	21,000.00	206,660.00
13	302,400.00	-	-	21,300.00	323,700.00
14	309,960.00	6,740.00	-	21,000.00	337,700.00
15	162,000.00	-	35,200.00	12,500.00	209,700.00
16	233,100.00	28,200.00	-	21,000.00	282,300.00
17	262,920.00	22,525.00	-	-	285,445.00
18	171,675.00	10,500.00	-	-	182,175.00
19	142,550.00	19,250.00	-	-	161,800.00
20	332,100.00	19,300.00	-	-	351,400.00
21	321,000.00	16,950.00	38,400.00	19,500.00	395,850.00
รวม	4,340,250.00	282,940.00	154,800.00	197,800.00	4,975,790.00
เฉลี่ย	206,678.57	13,473.33	7,371.43	9,419.05	236,942.40

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลตอบแทนจากการทำกิจกรรมไร่นาสวนผสม

รายได้สุทธิ คือ รายได้ทั้งหมดหักด้วยค่าใช้จ่ายทั้งหมด จากการศึกษาพบว่า มีรายได้สุทธิระหว่าง 15,408-229,040 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นรายได้สุทธิเฉลี่ยเท่ากับ 119,813.30 บาท (ตารางที่ 8) รายได้สุทธิของเกษตรกรมีการกระจายอยู่ในช่วงระหว่าง 53,371.94 - 186,254.66 บาท (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 66,441.36)

ต้นทุน รายได้ และผลตอบแทนต่อหน่วย

จากการศึกษา สามารถจำแนกค่าใช้จ่ายทั้งหมด รายได้ และรายได้สุทธิต่อหน่วย เพื่อให้ทราบว่าการทำกิจกรรมแต่ละชนิดนั้น เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจำนวนเท่าใดต่อหน่วย โดยในการศึกษา จะคิดกิจกรรมพืชให้มีหน่วยเป็นไร่ ส่วนกิจกรรมสัตว์นั้น สัตว์ปีกคิดเป็นต่อตัว ปลาคิดเป็นต่อครั้งไร่

ค่าใช้จ่ายทั้งหมดต่อหน่วยแยกตามประเภทกิจกรรม

จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมไม้ผลมีค่าใช้จ่ายทั้งหมดเฉลี่ยเท่ากับ 22,516.26 บาทต่อไร่ กิจกรรมพืชผักมีค่าใช้จ่ายทั้งหมดเฉลี่ยเท่ากับ 6,755.18 บาทต่อไร่ รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดเฉลี่ยในกิจกรรมการปลูกพืชเท่ากับ 29,274.01 บาทต่อไร่ต่อปี ส่วนกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์นั้น สามารถจำแนกรายละเอียดของค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ได้เป็น ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเลี้ยงสัตว์ปีกเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 363.88 บาทต่อจำนวนสัตว์ปีกหนึ่งตัว และค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเลี้ยงปลาเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 4,683.40 บาทต่อครั้งไร่ (ตารางที่ 9)

รายได้ต่อหน่วยแยกตามประเภทกิจกรรม

สามารถจำแนกได้เป็น

รายได้จากกิจกรรมไม้ผล มีรายได้ระหว่าง 30,240-58,775 บาทต่อไร่ คิดเป็นรายได้เฉลี่ยกิจกรรมไม้ผลเท่ากับ 41,330.34 บาทต่อไร่ รายได้ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 32,914.23-49,746.45 บาทต่อไร่ (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 8,416.11) กิจกรรมพืชผัก เกษตรกรมีรายได้ระหว่าง 4,493.33-35,133.33 บาท คิดเป็นรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 11,806.78 บาทต่อไร่ รายได้จากกิจกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พืชผักกระจายอยู่ในช่วง 1,995.26-21,618.30 บาทต่อไร่เป็นส่วนใหญ่ (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 9,811.52) ดังนั้นรายได้ต่อหน่วยของกิจกรรมการปลูกพืชมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 53,137.12 บาท พบว่า รายได้ส่วนใหญ่กระจายอยู่ในช่วง 39,090.51-67,183.73 บาทต่อไร่ (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 14,046.61)

รายได้จากกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์นั้น แบ่งเป็น รายได้จากสัตว์ปีก มีรายได้อยู่ในช่วงระหว่าง 60-384 บาทต่อตัว คิดเป็นรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 91.24 บาทต่อตัว รายได้ส่วนใหญ่กระจายอยู่ในช่วง -69.84-252.32 บาทต่อตัว (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 161.08) กิจกรรมการเลี้ยงปลา มีรายได้ระหว่าง 4,500-7,500 บาท คิดเป็นรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 3,893.65 บาทต่อไร่ รายได้จากการเลี้ยงปลามีค่าอยู่ในช่วง 662.42-7,124.88 บาทต่อไร่เป็นส่วนใหญ่ (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3,231.23) (ตารางที่ 10)

รายได้สุทธิต่อหน่วยแยกตามประเภทกิจกรรม

รายได้สุทธิต่อหน่วยกิจกรรมไม้ผลมีค่าระหว่าง 9,109.54 - 33,298.72 บาท หรือคิดเป็นรายได้สุทธิเฉลี่ยเท่ากับ 18,814.11 บาทต่อไร่ โดยที่รายได้สุทธิมีการกระจายส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 12,277.94 - 25,350.28 บาทต่อไร่ (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6,536.17) รายได้สุทธิของกิจกรรมพืชผักมีรายได้ระหว่าง -1,918.14-13,324.88 บาทต่อไร่ คิดเป็นรายได้สุทธิเฉลี่ยเท่ากับ 5,049.02 บาทต่อไร่ เกษตรกรมีรายได้สุทธิกระจายอยู่ในช่วง -835.80-10,933.84 บาทต่อไร่ (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5,884.82) จะสังเกตได้ว่ารายได้สุทธิต่อหน่วยของกิจกรรมพืชผักนั้นมี 2 คราวเรือนที่มีรายได้สุทธิเป็นลบ หมายความว่า เกษตรกรปลูกพืชผักไว้เพื่อเป็นอาหารบริโภคเป็นส่วนใหญ่ มีการจำหน่ายน้อยลงในปีที่ทำการสำรวจ ดังนั้น รายได้สุทธิจากกิจกรรมพืชต่อหน่วยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 23,863.14 บาทต่อไร่ รายได้สุทธิกิจกรรมพืชส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 14,556.11 - 33,170.17 บาทต่อไร่ (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 9,307.03)

ส่วนรายได้สุทธิจากกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ปีกทุกครัวเรือนมีค่าติดลบ เนื่องจากเกษตรกรมีการเลี้ยงในจำนวนน้อยลง แต่เกษตรกรมีรายจ่ายจากค่าใช้จ่ายคอกที่ อาทิ ค่าเสื่อมราคาโรงเรือน ดังนั้น เกษตรกรขาดทุนสุทธิเท่ากับ -12.73 บาท ส่วนรายได้จากการเลี้ยงปลา มีรายได้สุทธิระหว่าง -105.97-3,341.86 บาท คิดเป็นรายได้สุทธิเฉลี่ยเท่ากับ 994.41 บาทต่อปลาครั้งไร่ รายได้สุทธิเฉลี่ยมีการกระจายอยู่ในช่วงระหว่าง -183.83 - 2,172.65 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1,178.24) (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 8 รายได้สุทธิของแต่ละครัวเรือน ปีการเพาะปลูก 2540/41 (บาท)

ครัวเรือน	รายได้ทั้งหมด	ค่าใช้จ่ายทั้งหมด	รายได้สุทธิ
1	215,900.00	134,720.00	81,180.00
2	263,300.00	172,178.00	91,122.00
3	222,500.00	80,898.00	141,602.00
4	206,500.00	96,510.00	109,990.00
5	96,740.00	81,332.00	15,408.00
6	191,150.00	136,520.00	54,630.00
7	292,150.00	124,232.00	167,918.00
8	146,910.00	92,830.00	54,080.00
9	232,360.00	111,910.00	120,450.00
10	199,950.00	158,326.00	41,624.00
11	171,600.00	81,828.00	89,772.00
12	206,660.00	111,828.00	94,832.00
13	323,700.00	131,420.00	192,280.00
14	337,700.00	120,940.00	216,760.00
15	209,700.00	67,240.00	142,460.00
16	282,300.00	72,360.00	209,940.00
17	285,445.00	125,910.00	159,535.00
18	182,175.00	154,866.00	27,309.00
19	161,800.00	94,294.00	67,506.00
20	351,400.00	122,360.00	229,040.00
21	395,850.00	187,210.00	208,640.00
รวม	4,975,790.00	2,459,712.00	2,516,078.00
เฉลี่ย	236,942.40	117,129.10	119,813.30

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 9 ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยแยกตามประเภทกิจกรรม ปีการเพาะปลูก 2540/41

คร่าวเรือน	ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยแยกตามประเภทกิจกรรม				
	ไม้ผล (บาท/ไร่)	พืชผัก (บาท/ไร่)	ค่าใช้จ่าย กิจกรรมพืช	สัตว์ปีก (บาท/ตัว)	การเลี้ยงปลา (บาท/ครั้งไร่)
1	21,140.34	5,437.36	26,577.70	431.68	-
2	25,355.67	13,899.00	39,254.67	-	6,039.81
3	24,112.85	4,706.97	28,819.82	-	5,970.40
4	30,393.89	1,105.39	31,499.28	398.35	-
5	24,872.69	6,734.84	31,607.53	-	-
6	19,766.75	-	19,766.75	417.25	5,666.70
7	25,476.28	6,481.85	31,958.13	-	5,421.83
8	24,218.13	9,418.14	33,636.27	-	1,860.00
9	20,587.03	-	20,587.03	115.44	1,652.39
10	20,156.15	6,858.70	27,014.85	-	-
11	24,187.78	-	24,187.78	-	6,105.97
12	14,909.03	5,925.12	20,834.15	-	5,534.25
13	21,886.46	-	21,886.46	-	5,364.31
14	19,950.89	3,988.30	23,939.19	-	4,849.18
15	19,968.60	-	19,968.60	415.72	1,658.14
16	22,509.55	15,785.06	38,294.61	-	5,435.29
17	24,583.00	17,715.04	42,298.04	-	-
18	20,033.71	8,860.72	28,894.43	-	-
19	21,640.55	10,894.01	32,534.56	-	-
20	19,231.92	10,520.09	29,752.01	-	-
21	27,860.13	13,582.23	41,442.36	404.85	5,325.85
รวม	472,841.40	141,912.82	614,754.22	2,183.29	60,884.12
เฉลี่ย	22,516.26	6,755.75	29,274.01	103.96	2,899.24

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 10 รายได้ต่อหน่วยแยกตามประเภทกิจกรรม ประจำปีการเพาะปลูก 2540/41

คร่าวเรือน	รายได้ต่อหน่วยแยกตามประเภทกิจกรรม				
	ไม้ผล (บาท/ไร่)	พืชผัก (บาท/ไร่)	รายได้ กิจกรรมพืชผัก	สัตว์ปีก (บาท/ตัว)	เลี้ยงปลา (บาท/ครั้งไร่)
1	32,727.27	12,189.33	44,916.60	352.00	-
2	48,507.69	35,133.33	83,641.02	-	6,000.00
3	43,486.36	16,000.00	59,486.36	-	6,000.00
4	49,650.00	5,400.00	55,050.00	384.00	-
5	45,020.00	17,700.00	62,720.00	-	-
6	43,464.29	-	43,464.29	384.00	7,500.00
7	58,775.00	5,875.00	64,650.00	-	7,500.00
8	34,560.00	7,500.00	42,060.00	-	4,500.00
9	45,286.30	-	45,286.30	60.00	4,666.67
10	32,727.27	12,674.67	45,401.94	-	-
11	47,800.00	-	47,800.00	-	6,000.00
12	33,282.00	19,250.00	52,532.00	-	7,000.00
13	30,996.00	-	30,996.00	-	7,100.00
14	30,240.00	4,493.33	34,733.33	-	7,000.00
15	36,000.00	-	36,000.00	352.00	5,000.00
16	51,021.82	26,275.00	77,296.82	-	-
17	46,256.00	22,525.00	68,781.00	-	-
18	35,815.91	10,500.00	46,315.91	-	-
19	35,637.50	19,250.00	54,887.50	-	-
20	33,210.00	16,226.67	49,436.67	-	-
21	53,473.68	16,950.00	70,423.68	384.00	6,500.00
รวม	867,937.09	247,942.33	1,115,879.42	1,916.00	81,766.67
เฉลี่ย	41,330.34	11,806.78	53,137.12	91.24	3,893.65

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 11 รายได้สุทธิต่อหน่วยแยกตามประเภทกิจกรรม ปีการเพาะปลูก 2540/41

ครัวเรือน	รายได้สุทธิต่อหน่วยแยกตามประเภทกิจกรรม				
	ไม้ผล (บาท/ไร่)	พืชผัก (บาท/ไร่)	กิจกรรมพืช (บาท/ไร่)	สัตว์ปีก (บาท/ตัว)	การเลี้ยงปลา (บาท/ครั้งไร่)
1	11,586.93	6,751.97	18,338.90	(79.68)	-
2	23,152.02	21,234.33	44,386.35	-	(39.81)
3	19,373.51	11,293.03	30,666.54	-	29.60
4	19,256.11	4,294.61	23,550.72	(14.35)	-
5	20,147.31	10,965.16	31,112.47	-	-
6	23,697.54	-	23,697.54	(33.25)	1,833.30
7	33,298.72	(606.85)	32,691.87	-	2,078.17
8	10,341.87	(1,918.14)	8,423.73	-	2,640.00
9	24,699.27	-	24,699.27	(55.44)	3,014.28
10	12,571.12	5,815.97	18,387.09	-	-
11	23,612.22	-	23,612.22	-	(105.97)
12	18,372.97	13,324.88	31,697.85	-	1,465.75
13	9,109.54	-	9,109.54	-	1,735.69
14	10,289.11	505.03	10,794.14	-	2,150.82
15	16,031.40	-	16,031.40	(63.72)	3,341.86
16	28,512.27	10,489.94	39,002.21	-	1,564.71
17	21,673.00	4,809.96	26,482.96	-	-
18	15,782.20	1,639.28	17,421.48	-	-
19	13,996.95	8,355.99	22,352.94	-	-
20	13,978.08	5,706.58	19,684.66	-	-
21	25,613.55	3,367.77	28,981.32	(20.85)	1,174.15
รวม	395,096.40	106,029.51	501,125.91	(267.29)	20,882.55
เฉลี่ย	18,814.11	5,049.02	23,863.14	(12.73)	994.41

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปัญหาและความต้องการของเกษตรกร

ปัญหาในการทำกิจกรรมไร่นาสวนผสม

จากการศึกษาปัญหาที่เกษตรกรได้รับ สามารถแบ่งระดับของปัญหาออกได้เป็น 3 ระดับ คือ มีปัญหามาก มีปัญหาเพียงเล็กน้อย และไม่มีปัญหา ทั้งนี้ในการพิจารณาระดับของปัญหาจะ ใช้วิธีค่าคะแนนเฉลี่ยของปัญหาในการพิจารณา โดยวิธีค่าคะแนนเฉลี่ยมีวิธีการคิดดังนี้

$$\text{ค่าคะแนนเฉลี่ย} = \frac{(3 \times N1) + (2 \times N2) + (1 \times N3)}{21}$$

จากเกณฑ์ค่าคะแนนเฉลี่ยที่กำหนด สามารถสรุประดับของปัญหา ได้ดังนี้

มีปัญหามาก คือปัญหาในการทำกิจกรรมไร่นาสวนผสมที่เกษตรกรประสบอยู่และถือว่ามีระดับของปัญหามาก คือ ปัญหาการคมนาคมขนส่งไม่สะดวก ถือเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด ส่วนปัญหารองลงมาคือ ปัญหาโรค วัชพืชและศัตรูพืชรบกวน (ตารางที่ 12)

มีปัญหาน้อย คือปัญหาที่เกษตรกรประสบอยู่ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย ได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ซึ่งมีระดับของปัญหามากที่สุด รองลงมาคือ ปัญหาดินไม่สมบูรณ์ ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ ปัญหาปัจจัยการผลิตมีราคาสูง และปัญหาการขาดข้อมูลข่าวสารด้านการผลิต (ตารางที่ 12)

ไม่มีปัญหา คือ ปัญหาที่เกษตรกรถือว่ามีปัญหาน้อยมากจนแทบจะไม่มีเลย ได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน และปัญหาจำนวนผลผลิตมากเกินความต้องการ (ตารางที่ 12)

ความต้องการของเกษตรกร

จากการศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกร ในเรื่องความต้องการความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ในการทำไร่นาสวนผสม สามารถแจกแจงออกได้เป็น 6 เรื่อง ได้แก่

1. ความต้องการให้มีการเผยแพร่ความรู้เพิ่มเติมในเรื่องการทำไร่นาสวนผสม เกษตรกรมีความต้องการในเรื่องนี้ คิดเป็นร้อยละ 66.67 โดยต้องการให้เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอมีการให้ความรู้ในเรื่องข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรใหม่ ๆ อาทิ ชนิดพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โรค แมลงที่ระบาดในช่วงเวลานั้น ราคาผลผลิต ตลอดจนการปรับปรุงพื้นที่ (ตารางที่ 13)

2. ความต้องการให้มีตลาดรับซื้อผลผลิตที่แน่นอน คิดเป็นร้อยละ 85.71 โดยเกษตรกรต้องการความมั่นใจว่าเมื่อผลผลิตที่เก็บเกี่ยวแล้วมีตลาดรับซื้อผลผลิตได้ทันเวลา ไม่ปล่อยให้ผลผลิตเกิดการเน่าเสียเกิดความเสียหาย ต้องการราคาที่เหมาะสมไม่ทำให้ตัวเกษตรกรต้องประสบปัญหาการขาดทุนมากจนเกินไป (ตารางที่ 13)

3. ความต้องการความช่วยเหลือด้านเงินทุนและสินเชื่อ เกษตรกรมีความต้องการด้านนี้ คิดเป็นร้อยละ 14.29 เหตุที่เกษตรกรมีความต้องการด้านนี้น้อย เนื่องจากในช่วงที่มีการเริ่มเข้าโครงการ เกษตรกรได้รับเงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรไปใช้ในการลงทุนปรับพื้นที่และซื้ออุปกรณ์แล้ว นับตั้งแต่เกษตรกรเริ่มทำกิจกรรมไร่นาสวนผสม เกษตรกรจะมีรายได้หมุนเวียนตลอดเวลา ทำให้ความต้องการด้านการเงินมีน้อย มีเกษตรกรเพียงบางรายเท่านั้นที่มีความจำเป็นต้องใช้เงินเพิ่มเติมเพื่อวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากการเกษตร (ตารางที่ 13)

4. ความช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิต คิดเป็นร้อยละ 14.29 ความต้องการด้านนี้เหมือนกับความต้องการด้านการเงิน คือ เกษตรกรได้รับปัจจัยการผลิตไปจำนวนหนึ่งตามหลักเกณฑ์แล้ว ในช่วงแรกของกิจกรรม เกษตรกรที่ต้องการความช่วยเหลือในด้านนี้ จะเป็นเกษตรกรที่ได้รับ ความเสียหายจากภัยธรรมชาติ ทำให้พืชหลักได้รับความเสียหาย ต้องมีการปลูกซ่อมเป็นจำนวนมาก (ตารางที่ 13)

5. ความต้องการการปรับปรุงเส้นทางขนส่ง เกษตรกรภายในพื้นที่ที่มีความต้องการด้านนี้มากที่สุด เนื่องจากการคมนาคมขนส่งในปัจจุบันไม่ได้รับความสะดวก เส้นทางเป็นถนนลูกรัง ในฤดูฝนถนนเข้าหมู่บ้านมักเป็นหลุมเป็นบ่อ รถยนต์ไม่สามารถเข้าในพื้นที่ได้ ปีใดฝนตกหนัก น้ำท่วมเส้นทางเกษตรกรจะได้รับความเดือดร้อนมากเป็นพิเศษ ถ้าเส้นทางขนส่งได้รับการปรับปรุงเกษตรกรสามารถนำสินค้าออกไปขายยังตลาดได้เอง ไม่ต้องรอให้พ่อค้ามารับซื้อในไร่นา และผลผลิตจะได้รับความบอบช้ำน้อย (ตารางที่ 13)

6. ความต้องการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรตลอดทั้งปี เนื่องจากแหล่งน้ำในการทำการเกษตรในพื้นที่ทำการศึกษ อาศัยเพียงน้ำฝนและน้ำภายในคลองเล็ก ๆ ที่เข้าไปในพื้นที่ ถ้าปีใดมีฤดูแล้งติดต่อกันนาน น้ำในคลองจะมีปริมาณน้อย ทำให้มีน้ำไม่เพียงพอในการทำการเกษตร (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 12 ปัญหาของเกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสมภายในโครงการปรับโครงสร้างและระบบ
การผลิตการเกษตร ตำบลศรีวิชัย อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

รายการปัญหา	คะแนนเฉลี่ย	ระดับของปัญหา
การคมนาคมขนส่งไม่สะดวก	3.00	มาก
โรค วัชพืช และศัตรูพืชรบกวน	2.76	มาก
ขาดแคลนน้ำ	2.24	เล็กน้อย
ดินไม่สมบูรณ์	1.81	เล็กน้อย
ราคาผลผลิตตกต่ำ	1.76	เล็กน้อย
ปัจจัยการผลิตมีราคาสูง	1.71	เล็กน้อย
ขาดข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดและการผลิต	1.67	เล็กน้อย
ขาดแคลนเงินทุน	1.43	ไม่มีปัญหา
ผลผลิตมีปริมาณมากเกินความต้องการ	1.38	ไม่มีปัญหา
ขาดแคลนแรงงาน	1.19	ไม่มีปัญหา

ตารางที่ 13 ความต้องการของเกษตรกรในการทำไร่นาสวนผสมภายในโครงการปรับโครงสร้าง
และระบบการผลิตการเกษตร ตำบลศรีวิชัย อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี¹

ลักษณะความต้องการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความต้องการการปรับปรุงเส้นทางขนส่ง	21	100.00
ความต้องการตลาดรับซื้อผลผลิตที่แน่นอน	18	85.71
ความต้องการให้มีการเผยแพร่ความรู้เพิ่มขึ้น	14	66.67
ความต้องการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรตลอดทั้งปี	13	61.90
ความต้องการความช่วยเหลือด้านเงินทุนและสินเชื่อ	3	14.29
ความช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิต	3	14.29

หมายเหตุ¹ เกษตรกรสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1

การวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการทำไร่นาสวนผสม

ผลตอบแทนจากการใช้แรงงาน

จากการศึกษาพบว่า ในการทำไร่นาสวนผสมภายในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร (คปร.) จะมีการจ้างเป็นครั้งคราวทุกครัวเรือน เกษตรกรมักใช้แรงงานในครอบครัวทำการเกษตรมากกว่า การจ้างแรงงานส่วนใหญ่จะจ้างแรงงานในการห่อ และเก็บเกี่ยวไม้ผล การจ้างแรงงานในการนิตยาป้องกันกำจัดศัตรูพืช ดังนั้น ในการคำนวณผลตอบแทนจากการใช้แรงงาน จะคิดเฉพาะแรงงานครอบครัวเท่านั้น

การคำนวณผลตอบแทนการใช้แรงงาน สามารถคำนวณได้จากสูตร

$$\text{ผลตอบแทนการใช้แรงงาน} = \frac{\text{กำไร}}{\text{แรงงาน (manday)}}$$

จากการศึกษาพบว่า แรงงานเฉลี่ยต่อครัวเรือนที่เกษตรกรใช้ในการทำการเกษตรมีจำนวนระหว่าง 468-1,196 manday คิดเป็นจำนวนแรงงานเฉลี่ยเท่ากับ 680.95 manday สำหรับค่าผลตอบแทนการใช้แรงงานที่คำนวณได้มีค่าระหว่าง 22.83-448.59 หรือคิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 185.76 (ตารางที่ 14) หมายความว่า การใช้แรงงาน 1 แรงงาน ทำงานได้ผลตอบแทนเท่ากับ 185.76 บาท ถ้าเกษตรกรทำงานนอกไร่นาได้รับค่าจ้างสูงกว่า 185.76 บาทต่อวัน เกษตรกรควรทำงานนอกไร่นาดีกว่า นอกจากนี้ ผลตอบแทนจากการใช้แรงงานยังเป็นตัวช่วยตัดสินใจในการจ้างแรงงานต่อวัน ว่าควรจ้างในอัตราวันละเท่าใด ในกรณีนี้ควรจ้างแรงงาน โดยมีค่าแรงอย่างต่ำเท่ากับ 185.76 บาท

สังเกตได้ว่า มีเกษตรกรจำนวน 11 ครัวเรือนที่มีผลตอบแทนการใช้แรงงานต่ำกว่าค่าเฉลี่ย (ตารางที่ 14) ดังนั้น เกษตรกรควรพิจารณาว่า ควรมีการออกไปรับจ้างนอกไร่นาบ้าง หรือมีการเพิ่มการผลิตให้มากขึ้น เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีการใช้แรงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผลตอบแทนการใช้ที่ดิน

ที่ดิน หมายถึง ดินและส่วนประกอบของดิน เช่น น้ำ แร่ธาตุ อาหารในดิน สามารถคำนวณผลตอบแทนจากการใช้ที่ดินได้จากสูตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

$$\text{ผลตอบแทนจากการใช้ที่ดิน} = \frac{\text{กำไร}}{\text{ที่ดิน (ไร่)}}$$

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในพื้นที่ที่ทำการศึกษามีค่าผลตอบแทนการใช้ที่ดินระหว่าง 2,100.69 - 35,400.50 บาท คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17,533.17 บาท (ตารางที่ 14) หมายความว่า ที่ดิน 1 ไร่ ให้ผลตอบแทนเฉลี่ยเท่ากับ 17,533.17 บาท ถ้าเกษตรกรเปลี่ยนจากการทำการเกษตร โดยนำพื้นที่ให้ผู้อื่นเช่า ควรให้เช่าในอัตราไร่ละ 17,533.17 บาทเป็นอย่างต่ำ ถ้าให้เช่าในราคาต่ำกว่านี้ เกษตรกรควรทำการเกษตรโดยใช้พื้นที่นั้นเองจะดีกว่า เพราะจะได้รับผลตอบแทนอย่างต่ำเท่ากับ 17,533.17 บาท จากการสำรวจพบว่า มีเกษตรกรจำนวน 10 ครัวเรือนที่ทำกิจกรรมไร่สวนผสมแล้วได้รับผลตอบแทนการใช้ที่ดินต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

ผลตอบแทนการใช้เงินทุน

ทุน หมายถึง ปัจจัยการผลิตอันประกอบด้วย ปุ๋ยสัตว์ พันธุ์พืช เครื่องจักรเครื่องมือ อาคาร โรงเรือน ไม้ ยาปราบศัตรูพืช เงินเพื่อใช้ในการดำเนินการและอื่น ๆ ด้วยการคิดผลตอบแทนการใช้เงินทุนสามารถคำนวณได้จากสูตร

$$\text{ผลตอบแทนการใช้เงินทุน} = \frac{\text{กำไร}}{\text{ต้นทุน (รายจ่าย) บาท}}$$

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรได้รับผลตอบแทนจากการใช้ทุนระหว่าง 0.18-2.90 หรือ คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.12 (ตารางที่ 14) หมายความว่า การใช้เงินลงทุน 1 บาท ให้ผลตอบแทนเท่ากับ 1.12 บาท จากการสำรวจพบว่า เกษตรกรในพื้นที่ที่มีผลตอบแทนการใช้ทุนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยจำนวน 12 ราย

ตารางที่ 14 ผลตอบแทนการใช้แรงงาน ผลตอบแทนการใช้ที่ดิน และผลตอบแทนการใช้ทุน

ครัวเรือน	กำไร (บาท)	แรงงาน (แมนเคย์)	ผลตอบแทนการใช้แรงงาน	ที่ดิน (ไร่)	ผลตอบแทนการใช้ที่ดิน	ต้นทุน (บาท)	ผลตอบแทนการใช้ทุน
1	81,180.00	728	111.51	10	8,118.00	134,720.00	0.60
2	91,122.00	936	97.35	14	6,508.71	172,178.00	0.53
3	141,602.00	468	302.57	4	35,400.50	80,898.00	1.75
4	109,990.00	468	235.02	5	21,998.00	96,510.00	1.14
5	15,408.00	468	32.92	6	2,568.00	81,332.00	0.19
6	54,630.00	468	116.73	10	5,463.00	136,520.00	0.40
7	167,918.00	468	358.80	6	27,986.33	124,232.00	1.35
8	54,080.00	468	115.55	5	10,816.00	92,830.00	0.58
9	120,450.00	676	178.18	5	24,090.00	111,910.00	1.08
10	41,624.00	758	54.91	13	3,201.85	158,326.00	0.26
11	89,772.00	468	191.82	4	22,443.00	81,828.00	1.10
12	94,832.00	676	140.28	4	23,708.00	111,828.00	0.85
13	192,280.00	676	284.44	10	19,228.00	131,420.00	1.46
14	216,760.00	936	231.58	10	21,676.00	120,940.00	1.79
15	142,460.00	728	195.69	5	28,492.00	67,240.00	2.12
16	209,940.00	468	448.59	5	41,988.00	72,360.00	2.90
17	159,535.00	936	170.44	10	15,953.50	125,910.00	1.27
18	27,309.00	1,196	22.83	13	2,100.69	154,866.00	0.18
19	67,506.00	468	144.24	7	9,643.71	94,294.00	0.72
20	229,040.00	936	244.70	10	22,904.00	122,360.00	1.87
21	208,640.00	936	222.91	15	13,909.33	187,210.00	1.11
รวม	2,516,078.00	14,300	3,901.06	171	368,196.62	2,459,712.00	23.25
เฉลี่ย	119,813.20	680.95	185.76	8.14	17,533.17	117,129.10	1.12

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

สภาพทั่วไปของเกษตรกร

เกษตรกรที่ทำกิจกรรมไร่นาสวนผสมภายในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิต การเกษตร ในพื้นที่ตำบลศรีวิชัย อำเภอขุนพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ เฉลี่ยเท่ากับ 31.43 ปี ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ เกษตรกรร้อยละ 90.48 แต่งงานแล้ว เกษตรกร จำนวน 20 คนจบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่มีจำนวน ระหว่าง 3-5 คน ในจำนวนนี้เป็นแรงงานครัวเรือนที่ทำกิจกรรมไร่นาสวนผสม 2-3 คน ก่อนที่ เกษตรกรจะเข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรใน ปี พ.ศ. 2538 นั้น เกษตรกรทุกครัวเรือนมีอาชีพทำนา โดยเฉลี่ยใช้พื้นที่ 23.10 ไร่ และบางคนมีอาชีพรับจ้างทั่วไป ภายในพื้นที่เป็นอาชีพเสริมด้วย สำหรับเหตุผลที่เกษตรกรเข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างและ ระบบการผลิตการเกษตร มีเหตุผลสำคัญ คือ การได้รับการสนับสนุนจากทางราชการในด้านปัจจัย การผลิต และสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิต การเกษตรทุกคนมีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง คิดเป็นพื้นที่เฉลี่ย 8.14 ไร่ ร้อยละ 85.71 ของเกษตรกรมีการกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นเงิน เฉลี่ย 154,857.14 บาทต่อครัวเรือน ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 เงินกู้ที่ได้รับ เกษตรกรจะนำไป ลงทุนในครั้งแรกของการเข้าโครงการ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการปรับพื้นที่และซื้ออุปกรณ์การเกษตร รูปแบบการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกรในพื้นที่ที่มีการแบ่งกิจกรรมเป็น 4 ประเภท คือ ไม้ผล พืชผัก การเลี้ยงสัตว์ปีก และการเลี้ยงปลา โดยมีไม้ผลเป็นกิจกรรมหลัก มีการปลูกพืชแซม ระหว่างไม้ผลที่ยังไม่ให้ผลผลิต และปลูกในบริเวณที่ว่างภายในพื้นที่ การเลี้ยงสัตว์ปีก ได้แก่ การเลี้ยงไก่ไข่ และการเลี้ยงเป็ด ส่วนปลาที่เลี้ยงมี 2 ชนิด คือ ปลาดุกเทศขาว และปลานิล โดยเลี้ยงในร่องสวน สำหรับผลผลิตในแต่ละรอบ จะมีพ่อค้าเข้ามารับซื้อจากเกษตรกรยังไร่นา มีบางส่วนเท่านั้นที่เกษตรกรนำไปขายเอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ต้นทุนและผลตอบแทน

ต้นทุน หรือค่าใช้จ่ายในการผลิตในการทำกิจกรรมไร่นาสวนผสมของเกษตรกรในพื้นที่แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ค่าใช้จ่ายคงที่ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการปรับพื้นที่ยกทรง จะมีการจ่ายเพียงครั้งเดียวในช่วงเริ่มแรกของการเข้าร่วมโครงการ คิดเป็นค่าใช้จ่ายในการปรับพื้นที่เฉลี่ยเท่ากับ 40,714.29 บาทต่อครัวเรือน ส่วนค่าใช้จ่ายคงที่ที่มีการจ่ายในปีการเพาะปลูก 2540/41 ประกอบด้วย ค่าภาษีที่ดิน ค่าเสื่อมราคาเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตร ค่าเสื่อมราคาโรงเรือน และค่าดอกเบี้ยเงินกู้ คิดเป็นค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งหมดเฉลี่ยเท่ากับ 19,563.43 บาทต่อครัวเรือน และค่าใช้จ่ายผันแปรประกอบด้วย ค่าพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ค่าปุ๋ยเคมีและปุ๋ยคอก ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าอาหารสัตว์ ค่ายาพ่นป้องกันศัตรูพืช ค่าแรงงาน คิดเป็นค่าใช้จ่ายผันแปรทั้งหมดเฉลี่ยเท่ากับ 97,565.71 บาทต่อครัวเรือน ดังนั้น รวมเป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดเฉลี่ยประจำปีการเพาะปลูก 2540/41 เท่ากับ 117,129.10 บาทต่อครัวเรือน

รายได้ที่เกษตรกรได้รับในปีการเพาะปลูก 2540/41 ได้จากกิจกรรมไม้ผลเป็นกิจกรรมหลัก โดยมีรายได้จากกิจกรรมพืชผักเป็นรายได้รอง ส่วนกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์นั้น มีรายได้น้อยลงในปีการเพาะปลูกนี้ เนื่องจาก เกษตรกรให้ความสำคัญกับกิจกรรมไม้ผลซึ่งเป็นกิจกรรมหลักมากขึ้น ดังนั้น ในปีการเพาะปลูก 2540/41 เกษตรกรมีรายได้จากกิจกรรมคิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 236,942.40 บาทต่อครัวเรือน เมื่อหักค่าใช้จ่ายทั้งหมดแล้ว เกษตรกรมีรายได้สุทธิเฉลี่ยเท่ากับ 119,813.30 บาทต่อครัวเรือน

เมื่อคิดในส่วนของรายได้สุทธิต่อหน่วย รายได้สุทธิต่อหน่วยจากกิจกรรมไม้ผลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18,814.11 บาทต่อไร่ รายได้สุทธิต่อหน่วยกิจกรรมพืชผักมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5,049.02 บาทต่อไร่ ส่วนรายได้สุทธิจากกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ปีก็มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ - 12.73 บาทต่อตัว เหตุผลที่รายได้สุทธิจากกิจกรรมนี้มีค่าเป็นลบ เนื่องจาก เกษตรกรมีการเลี้ยงสัตว์ปีกน้อยลง แต่เกษตรกรที่เคยทำกิจกรรมนี้มาตั้งแต่เริ่มแรก ยังคงมีค่าใช้จ่ายคงที่ที่ต้องนำมาหักจากรายได้ อาทิ ค่าเสื่อมราคาโรงเรือน รายได้สุทธิที่เกษตรกรได้รับ จึงมีค่าเป็นลบ และรายได้สุทธิจากกิจกรรมการเลี้ยงปลา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 994.41 บาทต่อครั้งไร่

ปัญหาและความต้องการของเกษตรกร

ปัญหาในการทำไร่นาสวนผสม ประกอบไปด้วยปัญหาต่างๆ โดยแบ่งตามระดับของปัญหาได้เป็น ปัญหาที่เกษตรกรพบมาก จนทำให้เป็นอุปสรรคในการทำการเกษตร ได้แก่ ปัญหาเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การคมนาคมขนส่งไม่สะดวก ถือว่าเป็นปัญหาที่เกษตรกรให้ความเห็นว่า เป็นปัญหาที่มีมากที่สุด เนื่องจาก ถนนที่เป็นเส้นทางคมนาคมเพียงเส้นเดียวของพื้นที่เป็นถนนดิน เมื่อมีฝนตกหนักในฤดูฝน เกิดน้ำท่วม ทำให้เกษตรกรไม่สามารถออกนอกพื้นที่เพื่อจำหน่ายผลผลิตได้ พ่อค้าก็ไม่สามารถเข้าไปรับซื้อผลผลิตในไร่นาได้ และปัญหาโรค วัชพืช และศัตรูพืชรบกวน เป็นปัญหาที่พบมารองลงมา ส่วนปัญหาที่มีเล็กน้อย ได้แก่ ปัญหาขาดแคลนน้ำ ปัญหาดินไม่สมบูรณ์ ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ ปัญหาปัจจัยการผลิตมีราคาสูง และปัญหาการขาดข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดและการผลิต ส่วนปัญหาที่เกษตรกรคิดว่าไม่มีปัญหา คือ ปัญหาการขาดแคลนเงินทุน ปัญหาปริมาณผลผลิตมีมากเกินไปเกินความต้องการ และปัญหาการขาดแคลนแรงงาน

ความต้องการของเกษตรกร เกษตรกรที่ทำกิจกรรมไร่นาสวนผสมมีความต้องการความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ คือ ความต้องการให้มีการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมขนส่ง ถือเป็นความต้องการที่เกษตรกรทุกคนต้องการมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาที่เกษตรกรประสบอยู่ด้วย รองลงมา คือ ความต้องการตลาดรับซื้อผลผลิตที่แน่นอน ความต้องการให้มีการเผยแพร่ความรู้เพิ่มขึ้น ความต้องการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรตลอดทั้งปี และความต้องการความช่วยเหลือด้านเงินทุน

ผลตอบแทนการใช้ปัจจัยการผลิต

1. ผลตอบแทนการใช้แรงงานเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 185.76 มีเกษตรกรจำนวน 11 ครัวเรือน ที่ทำการเกษตรแล้วให้ผลตอบแทนการใช้แรงงานต่ำกว่าค่าเฉลี่ย
2. ผลตอบแทนการใช้ที่ดินมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17,533.17 มีเกษตรกรจำนวน 10 ครัวเรือน มีผลตอบแทนการใช้ที่ดินต่ำกว่าค่าเฉลี่ย
3. ผลตอบแทนการใช้ทุนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.12 มีเกษตรกรจำนวน 12 ครัวเรือน มีอัตราผลตอบแทนการใช้ทุนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

ข้อเสนอแนะ

ด้านเกษตรกร

1. เกษตรกรควรเป็นคนขยันขันแข็ง มีความกระตือรือร้น และมีความคิดสร้างสรรค์ในการปรับปรุง และพัฒนาไร่นาของตัวเองให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำแล้วสามารถให้ผลตอบแทนเป็นเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รายได้เข้าสู่ครัวเรือนได้ตลอดเวลา เกษตรกรควรมีการยอมรับในการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ควรมีแนวความคิดเชิงธุรกิจ ติดตามความเคลื่อนไหวด้านราคา ชนิดผลิตผลการเกษตร และการตลาดอยู่ตลอดเวลา

2. ควรมีการใช้แรงงานครอบครัวที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยการที่เกษตรกรไม่ปล่อยเวลาที่มีอยู่ให้เสียไปโดยเปล่าประโยชน์ เกษตรกรควรมีการหากิจกรรมอื่นทำเพิ่มเติม เช่น การปลูกพืชผักเพิ่มในพื้นที่ที่ว่างอยู่ เป็นการเพิ่มรายได้หมุนเวียนอีกทาง

3. เกษตรกรควรมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อการลดต้นทุนการผลิต เช่น ในกรณีกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ปีก เกษตรกรบางรายมีการปล่อยโรงเรือนให้ว่างโดยไม่มีประโยชน์ พบว่าเกษตรกรหันมาให้ความสำคัญกับกิจกรรมไม้ผลเพียงอย่างเดียวในช่วงหลัง ดังนั้น เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายคงที่อันเนื่องมาจากค่าเสื่อมราคาโรงเรือน เกษตรกรควรมีการทำกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ปีกเพิ่มในปีหลังด้วย

4. เพื่อให้เกษตรกรสามารถวางแผนงานภายในไร่นาได้ถูกต้อง เกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีฟาร์มในรูปแบบที่ถูกต้อง โดยมีการจดบันทึกค่าใช้จ่ายที่จ่ายในแต่ละครั้ง รายได้จากกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นหลักฐาน และใช้ในการวางแผนงานภายในฟาร์มในปีถัดไปได้ถูกต้อง

ด้านพื้นที่

1. เกษตรกรควรมีการจัดสรรพื้นที่ทำการเกษตรของตนเองในอัตราส่วนที่เหมาะสม โดยเน้นให้มีการทำกิจกรรมการเกษตรหลายอย่าง เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงจากความเสียหายที่อาจจะเกิดจากภัยธรรมชาติ

2. เนื่องจากพื้นที่ตำบลศรีวิชัย เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง เกษตรกรควรมีการวางแผนรองรับปัญหาที่อาจจะเกิดจากอุทกภัย เนื่องจากภาคใต้มีฝนตกชุกตลอดทั้งปี

ด้านหน่วยงานราชการ

หน่วยงานของรัฐควรให้การสนับสนุนด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน แก่เกษตรกรในพื้นที่ เช่น การปรับปรุงเส้นทางคมนาคมขนส่งให้ดีขึ้น เนื่องจาก ถนนที่เข้าหมู่บ้านเป็นถนนดินลูกรัง มักประสบปัญหาน้ำท่วม การคมนาคมถูกตัด เมื่อเกิดฝนตกหนัก พืชไร่ไม่สามารถเข้าไปปรับซึ้อผลผลิตภายในไร่นาได้ อีกทั้งสร้างความลำบากแก่เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอที่จะต้องเข้าไปเผยแพร่ความรู้ด้วย และควรมีการให้ความช่วยเหลือด้านแหล่งน้ำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2530. การจัดการฟาร์ม. สงขลา: (ไม่ระบุสำนักพิมพ์)
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2537. “ทางเลือกการผลิตทางการเกษตร โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร”. ส่งเสริมการเกษตร. (มีนาคม 2537).
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2540. เอกสารทั่วไปอำเภอพุนพิน. กรุงเทพมหานคร. (อค์สำเนา)
- โกวิท นวลวัฒน์และคณะ. 2534. ระบบการเกษตรแบบผสมผสาน. กรุงเทพมหานคร: กองส่งเสริมธุรกิจเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร.
- โกวิท นวลวัฒน์และคณะ. 2535. ไร่นาสวนผสม. กรุงเทพมหานคร: กองส่งเสริมธุรกิจเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร.
- โกวิท นวลวัฒน์และคณะ. 2537. “ไร่นาสวนผสม: ทางเลือกการเกษตรภายใต้โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร”. ส่งเสริมการเกษตร. 24(74): น. 25-27.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. 2539. สารุสาระสำคัญเรื่องทฤษฎีใหม่: วิธีปฏิบัติของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อย. (อค์สำเนา)
- ฉัตร ชำชอง. 2526. หลักการจัดการฟาร์ม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ชนวน รัตนวรหะ. 2534. “เกษตรกรรมกับความยั่งยืน”. การพัฒนาแบบยั่งยืน เกษตรกรรมกับธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร: (ไม่ระบุสำนักพิมพ์)
- นิรนาม. 2537. “แผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร”. เกษตรก้าวหน้า. 9(มกราคม-กุมภาพันธ์ 2537): น. 9-33.
- ศิริจิต หุ่นหว้า. 2539. การวางแผนโครงการพัฒนาการเกษตร. สงขลา: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สรัญญา ภูเกิดพิมพ์. 2540. กรณีศึกษาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของระบบการเกษตรแบบผสมผสาน ในเขตพื้นที่ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์. กรุงเทพมหานคร: ปัญหาพิเศษปริญญาตรี, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อนันต์ เจาะอาแว. 2540. การประเมินผลโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร:
 กรณีศึกษาการทำไร่นาสวนผสมตำบลขามทะเลสอ อำเภอขามทะเลสอ จังหวัด
 นครราชสีมา. กรุงเทพมหานคร: ปัญหาพิเศษปริญญาตรี, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
 เจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

อาภาภรณ์ แสงพรรค. 2537. การศึกษาการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน กรณีศึกษาการเกษตร
 ผสมผสานแบบปราณีต อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์
 ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก ก.

สภาพทั่วไปของพื้นที่อำเภอพุนพิน

อำเภอพุนพิน

อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นพื้นที่ซึ่งเลือกใช้ทำการศึกษา ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำตาปีด้านทิศตะวันออก อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของจังหวัด ห่างจากอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ประมาณ 12 กิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 16 ตำบล 92 หมู่บ้าน และ 1 เทศบาล มีเนื้อที่ทั้งหมด 1,205.5 ตารางกิโลเมตร หรือ 753,437.5 ไร่ มีจำนวนครัวเรือนประชากรทั้งหมด 15,787 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 66,787 คน แบ่งเป็นผู้ชาย 36,326 คน และผู้หญิง 3,451 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด 482,620 ไร่ ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพในการทำสวนยางพารา ทำนา ทำสวนปาล์ม น้ำมัน ซึ่งในบางปียางพาราและปาล์ม น้ำมันราคาผลผลิตจะตกต่ำ

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ จดอำเภอท่าฉางและอ่าวบ้านดอน
 ทิศใต้ จดอำเภอบ้านนาเดิมและอำเภอเคียนซา
 ทิศตะวันออก จดอำเภอเมืองและอำเภอบ้านนาเดิม
 ทิศตะวันตก จดอำเภอคีรีรัฐนิคม (ภาพที่ 1)

แหล่งน้ำที่สำคัญ

1. แม่น้ำตาปี หรือ แม่น้ำหลวง ต้นน้ำมาจากเทือกเขาหลวงในจังหวัดนครศรีธรรมราช ไหลผ่านพื้นที่อำเภอพิปูน จวง เวียงสระ พระแสง เคียนซา บ้านนาสาร พุนพิน และไหลลงสู่อ่าวไทยที่อ่าวบ้านดอน อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี มีความยาวรวมกันประมาณ 232 กิโลเมตร มีปริมาณน้ำเฉลี่ย 5,900 ล้านลูกบาศก์เมตร มีแม่น้ำสาขาที่สำคัญ 6 สาย ได้แก่ คลองสินปุน คลองอิปัน คลองพุนพิน คลองท่ากูบ คลองมะขามเตี้ย และคลองหลวง
2. แม่น้ำพุมดวง ต้นน้ำมาจากเทือกเขาเขตแดนระหว่างจังหวัดพังงา และสุราษฎร์ธานี โดยส่วนที่เป็นแม่น้ำพุมดวงเริ่มต้นจากบริเวณที่คลองแสงและคลองสก มารวมกันในเขตอำเภอนมเือกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไหลผ่านอำเภอพนม บ้านตาขุน คีรีรัฐนิคม พุนพิน โดยมาบรรจบกับแม่น้ำตาปี ที่อำเภอพุนพิน มีความยาวรวมกันประมาณ 81 กิโลเมตร มีปริมาณน้ำเฉลี่ย 6,600 ล้านลูกบาศก์เมตร มีแม่น้ำสาขาที่สำคัญ 3 สาย ได้แก่ คลองยัน คลองแสง และคลองสก

ตำบลศรีวิชัย

มีประชากรทั้งหมด 2,120 คน เป็นประชากรชาย 1,056 คน และประชากรหญิง 1,064 คน ประกอบด้วยบ้าน 502 หลังคาเรือน มีระยะทางห่างจากตัวอำเภอพุนพินประมาณ 22 กิโลเมตร ประกอบด้วย 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านหัวเขา หมู่ที่ 2 บ้านเขาดิน และหมู่ที่ 3 บ้านทุ่งอ่าว (ภาพที่ 2)

ตารางที่ 15 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสมภายในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรในพื้นที่อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ราย)

ตำบล	จำนวนครัวเรือนเกษตรกร
หัวเตย	-
มะลวน	2
บางเดือน	-
ศรีวิชัย	25
พุนพิน	6
ตะปาน	1
หนองไซ	1
บางอน	2
ท่าข้าม	1

ที่มา: (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2540)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

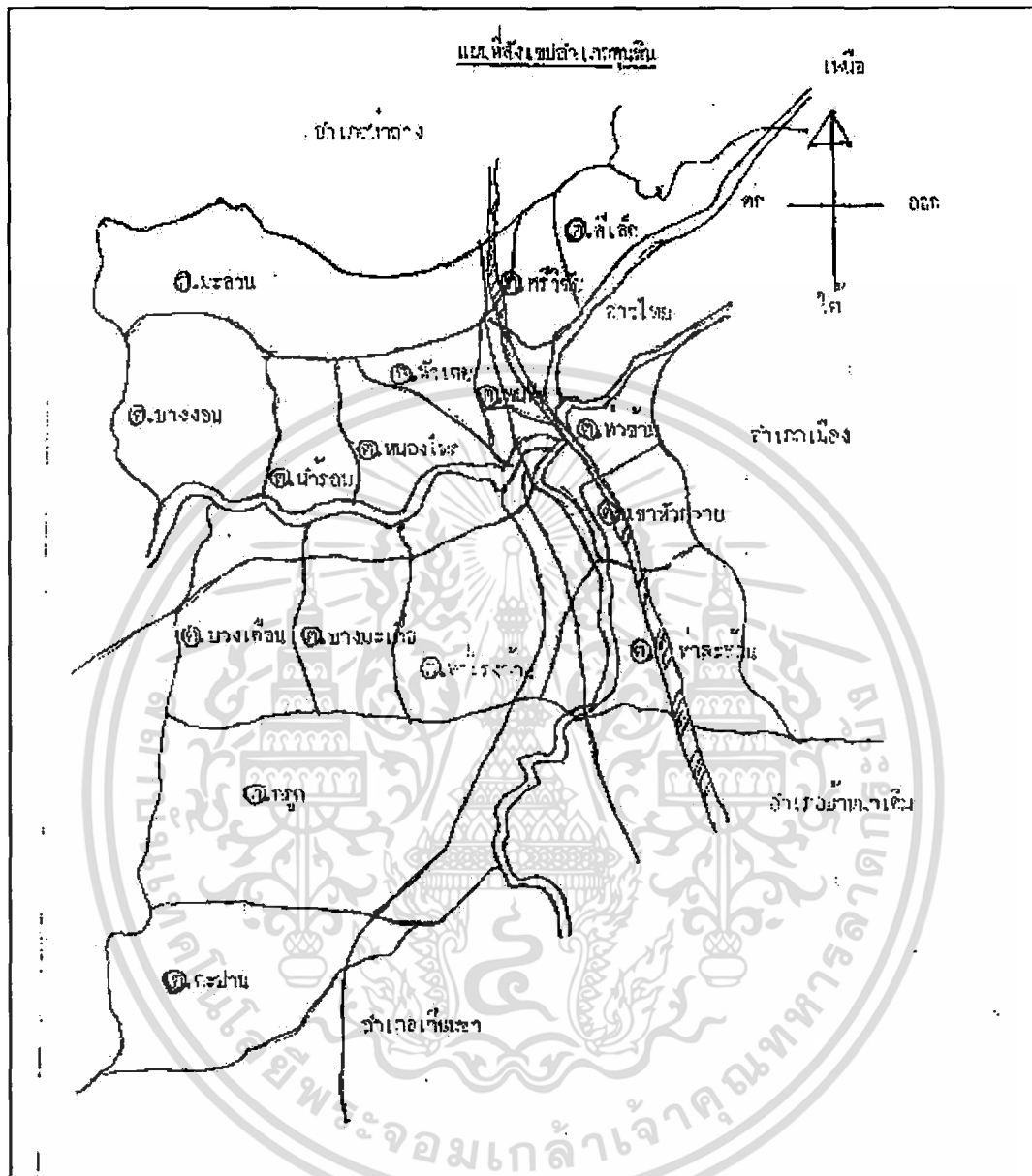
ตารางที่ 16 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสมในโครงการปรับโครงสร้างและระบบ
การผลิตการเกษตรในพื้นที่ตำบลศรีวิชัยอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ครัวเรือน)

หมู่ที่	ครัวเรือนเกษตรกร
1	1
2	3
3	21
รวม	25

ที่มา: (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2540)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 1 แผนที่อำเภออู่ทอง

ที่มา: (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2540)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก ข.

ตัวอย่างแบบสอบถามปัญหาพิเศษ

แบบสอบถามปัญหาพิเศษ

เรื่อง

การศึกษาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจจากการทำไร่นาสวนผสมภายในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร (คปร.) ในเขตพื้นที่อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

- คำชี้แจง** 1. กรุณาขีดเครื่องหมาย ✓ ลงใน () หรือเติมข้อความให้สมบูรณ์ลงในช่องว่าง
2. คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเก็บภาษีแต่อย่างใด
- ตอนที่ 1** ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของเกษตรกร
- เพศ
 - () 1. ชาย () 2. หญิง
 - อายุ.....ปี
 - ศาสนา
 - () 1. พุทธ () 2. อิสลาม
 - () 3. คริสต์ () 4. อื่น ๆ (ระบุ).....
 - สถานภาพการสมรส
 - () 1. โสด () 2. แต่งงานแล้ว () 3. หย่าร้าง
 - () 4. ม่าย () 5. แยกกันอยู่
 - ระดับการศึกษา
 - () 1. ไม่ได้เรียนหนังสือ () 2. ประถมศึกษา () 3. มัธยมศึกษา
 - () 4. อาชีวศึกษา(ปวช.) () 5. อาชีวศึกษา(ปวส.) () 6. อื่นๆ (ระบุ).....
 - จำนวนสมาชิกในครอบครัว (รวมผู้ให้สัมภาษณ์ด้วย).....คน
 - จำนวนแรงงานทั้งหมด (รวมผู้ให้สัมภาษณ์ด้วย).....คน เป็นแรงงานครอบครัว.....คน เป็นแรงงานจ้าง.....คน
 - อาชีพเดิมก่อนทำไร่นาสวนผสม
 - () 1. ทำนา () 2. ทำสวน (ระบุชนิด)..... () 3. ทำไร่.....
 - () 4. รับจ้าง () 5. เลี้ยงสัตว์ () 6. ค้าขาย () 7. อื่น ๆ(ระบุ).....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(2)

9. เข้าร่วมโครงการ คปร.ในปี พ.ศ.....

10. เหตุผลที่กิจกรรมไร่นาสวนผสม

- () 1. ได้รับเงินกู้และสินเชื่อ () 2. ได้รับปัจจัยการผลิต
 () 3. ได้รับการสนับสนุนและเผยแพร่ความรู้จากเจ้าหน้าที่
 () 4. อื่น ๆ (ระบุ).....

11. สภาพการถือครองที่ดิน

จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร.....ไร่

- () ของตนเอง.....ไร่ () เช่าที่ดิน.....ไร่
 () อื่น ๆ (ระบุ).....ไร่

12. การใช้ที่ดิน

ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ
1.จำนวน.....ไร่	1.จำนวน.....ไร่
2.จำนวน.....ไร่	2.จำนวน.....ไร่
3.จำนวน.....ไร่	3.จำนวน.....ไร่
4.จำนวน.....ไร่	4.จำนวน.....ไร่
5.จำนวน.....ไร่	5.จำนวน.....ไร่
6.จำนวน.....ไร่	6.จำนวน.....ไร่
7.จำนวน.....ไร่	7.จำนวน.....ไร่

13. สภาพหนี้สิน

ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ
() ไม่มี	() ไม่มี
() มี แหล่งเงินกู้ยืม.	() มี (ระบุจำนวนเงิน).....บาท แหล่งเงินกู้ยืม.

14. ท่านใช้เงินกู้ส่วนใหญ่ไปในทางใด

- () ซื้อปัจจัยการผลิต () เช่าที่ดิน () ขนส่งผลผลิต
 () ซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค () อื่น ๆ (ระบุ).....

15. แหล่งที่มีการซื้อขายผลผลิตส่วนใหญ่

- () ที่บ้านหรือไร่นา () หมู่บ้าน () ตำบล
 () อำเภอ () จังหวัด () อื่น ๆ (ระบุ).....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(3)

ตอนที่ 2 ต้นทุนและผลตอบแทน

1. ค่าใช้จ่ายคงที่

1.1 ค่าภาษี.....บาท/ปี

1.2 ค่าอุปกรณ์ต่าง ๆ

1.2.1ระยะเวลาใช้งาน.....ปี ใช้งานมาแล้ว.....ปี

1.2.2ระยะเวลาใช้งาน.....ปี ใช้งานมาแล้ว.....ปี

1.2.3ระยะเวลาใช้งาน.....ปี ใช้งานมาแล้ว.....ปี

1.2.4ระยะเวลาใช้งาน.....ปี ใช้งานมาแล้ว.....ปี

1.2.5ระยะเวลาใช้งาน.....ปี ใช้งานมาแล้ว.....ปี

1.3 ค่าจ้างแรงงาน.....บาท/วัน

1.4 ค่าจ้างเครื่องจักร (ระบุชนิด)

1.4.1.....จำนวนเงิน.....บาท

1.4.2.....จำนวนเงิน.....บาท

1.4.3.....จำนวนเงิน.....บาท

1.5 ค่าเช่าที่ดิน.....บาท/ปี

1.6 ค่าดอกเบี้ย.....บาท/ปี อัตราดอกเบี้ย.....%

1.7 อื่น ๆ (ระบุ).....

2. ค่าใช้จ่ายผันแปร

2.1 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพืช

กิจกรรม	พื้นที่ (ไร่)	จำนวน (ต้น)	ประเภทของค่าใช้จ่าย	ค่าใช้จ่าย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(5)

3.2 รายได้เกี่ยวกับสัตว์

กิจกรรม	รายได้ประจำปี.....	
	จำนวน	รายได้

3.3 รายได้อื่นๆ

1.จำนวน.....บาท
2.จำนวน.....บาท
3.จำนวน.....บาท
4.จำนวน.....บาท

ตอนที่ 3 ปัญหาและความต้องการของเกษตรกร

1. ท่านประสบปัญหาต่อไปนี้เพียงใด

ปัญหา	ระดับของปัญหา		
	มาก	เล็กน้อย	ไม่มีปัญหา
1. โรคพืชพืช และศัตรูพืชรบกวน			
2. ขาดแคลนน้ำ			
3. ขาดแคลนแรงงาน			
4. ปัจจัยการผลิตมีราคาสูง			
5. ดินไม่สมบูรณ์			
6. ขาดแคลนเงินทุน และแหล่งสินเชื่อเพื่อการเกษตร			
7. ปัญหาหนี้สิน			
8. การคมนาคมขนส่งไม่สะดวก			
9. ราคาผลผลิตตกต่ำ			
10. ผลผลิตมีปริมาณมากเกินความต้องการของตลาด			

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(6)

ปัญหาอื่น ๆ ที่เกษตรกรประสบ

- 1
- 2

2. ท่านมีความต้องการในเรื่อง

- () 1. ให้มีเจ้าหน้าที่เผยแพร่ความรู้และข้อมูลต่าง ๆ เพิ่มขึ้น
- () 2. มีตลาดรับซื้อผลผลิตแน่นอน
- () 3. ความช่วยเหลือด้านเงินทุนและสินเชื่อ
- () 4. ความช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิต
- () 5. การปรับปรุงเส้นทางขนส่ง
- () 6. ความต้องการอื่น ๆ (ระบุ)

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

วันที่...../...../.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้